

U was niet alleen woordvoerder op het terrein van het onderwijs. Ook sprak u hier over de sociale werkvoorziening, het Jeugdwerggarantieplan en diverse onderwerpen op het terrein van het binnenlands bestuur. Daarbij is het waard te vermelden dat u, als voorzitter van de commissie die later de commissie-Franssen is gaan heten, een rapport uitbracht in het kader van de discussie over de staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing onder de titel "Over decentralisatie is nog nooit een vers geschreven", een belangwekkend document. Wij veronderstellen dat u in uw nieuwe positie na zult gaan hoe de aanbevelingen van die commissie verder kunnen worden uitgevoerd.

Bij al uw debatten bleek uw grondige voorbereiding en de vaak scherp omlijnde visie die u toonde van de plek waar u wilde uitkomen. Daarbij was u vaak scherp in de toonzetting en hard naar bewindslieden. Ook collega's in de zaal spaarde u niet in het debat. Maar altijd was u mild in de omgang met bewindslieden, met collega's en met coalitiegenoten. U wist de tegenstoten te incasseren die uiteraard werden uitgebracht.

Naast dit openbare spel speelde u als secretaris van de VVD-fractie en als lid van het Presidium ook achter de schermen een belangrijke rol. Naar verluidt, heerste u met strenge hand binnen uw eigen fractie. Als lid van het Presidium was u een collegiaal bestuurder die zich voluit heeft ingezet voor de Kamer als instituut en als bedrijf. De Kamer is u daar zeer erkentelijk voor.

Collega, u hebt inmiddels uw ambt in Zwolle aanvaard. Pikant is wel dat u bent aangetreden als eerste burger van de stad waar de bewoners als "blauwvingers" worden aangeduid nu in Den Haag "paars" is aangetreden. Ongetwijfeld zult u vanuit het oosten ons blijven volgen. Het ga u goed in dat deel van het land waar – ik zeg dit uit eigen waarneming – het leven goed is.

(Applaus)

De voorzitter: Van dit ontslag is mededeling gedaan aan de voorzitter van het Centraal stembureau en aan de minister van Binnenlandse Zaken.

Ik stel voor, deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De voorzitter: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regels ter bevordering van de medezeggenschap van de cliënten van uit collectieve middelen gefinancierde zorgaanbieders op het terrein van de maatschappelijke zorg en gezondheidszorg (Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen) (23041).

(Zie vergadering van 6 september 1994.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Minister Borst-Eilers: Mijnheer de voorzitter! Ik begin met het uitspreken van mijn dank voor de vele goede wensen, die gisteren vanaf het spreekgestoelte in mijn richting zijn uitgesproken. Ik ben daar zeer erkentelijk voor. Ik heb het gevoel dat mij als nieuw bewindspersoon een hartelijke ontvangst is bereid in dit huis.

Mijn volgende opmerking vooraf heeft betrekking op de opmerkingen van de heer Van der Vlies en mevrouw Kamp, die gisteren uiting gaven aan hun gevoelens dat zij het op prijs hadden gesteld als ook de staatssecretaris achter de regerings-tafel had plaats genomen. Voorzitter! De staatssecretaris en ik hebben de plenaire behandeling van het wetsvoorstel uiteraard volledig samen voorbereid, omdat dit ons beider beleidsterrein betreft. Wij waren het bij de voorbereiding volkomen met elkaar eens. Wij hebben afgesproken dat één van ons dit wetsvoorstel in de Kamer zou verdedigen. Men kan ervan verzekerd zijn dat ik bij alles wat ik zeg mede namens de staatssecretaris spreek. Dit geldt uiteraard ook voor de schriftelijke antwoorden.

Ik vind het bijzonder plezierig dat het eerste wetsvoorstel dat ik in dit huis mag verdedigen nu eens niet gaat over de uitdunning van het pakket, het al of niet invoeren van eigen risico's, tarieven, verzekeringsstelsels of budgetdiscipline; kortom over financiële zaken. Ik ben heel blij te kunnen spreken over de inhoud van de zorg en daarbinnen over de versterking van de positie van de gebruikers van de zorg: de patiënten en de cliënten. Ik begrijp heel goed dat wij de komende jaren de degens zullen moeten kruisen over al die onderwerpen die te maken hebben met de bekostiging van onze gezondheidszorg en met de beheersing van die kosten. Wij zullen in gezamenlijk overleg moeilijke keuzen moeten maken en moeilijke beslissingen moeten nemen. Ik heb echter ook het stellige voornemen om daarnaast in de komende vier jaar veel aandacht te besteden aan de inhoud van de zorg en in het bijzonder aan de positie van de patiënt. Het gezondheidszorgbeleid gaat over meer dan alleen geld.

Ik heb tijdens mijn loopbaan in de geneeskunde meegemaakt hoe de belangstelling en waardering voor de positie en de rol van de patiënt in de gezondheidszorg steeds groter werd. Toen ik werd opgeleid als arts aan het einde van de jaren vijftig werd er van patiënten slechts twee dingen verwacht, namelijk gehoorzaamheid en dankbaarheid en verder moesten zij er maar het zwijgen toe doen. Dat is natuurlijk een totaal verkeerde invalshoek. Het draait in de gezondheidszorg immers om de patiënt. Als er geen patiënten en cliënten zouden zijn, was het systeem niet nodig. Mijn opvatting is dan ook altijd geweest dat de geneeskunde, maar ook de gehele gezondheidszorg, dienstbaar moet zijn aan de patiënt en dat niet het omgekeerde het geval moet zijn.

Mijnheer de voorzitter! Ik zie af van het geven van een beschouwing over de lange voorgeschiedenis van dit wetsvoorstel, om twee redenen. Ten eerste weten sommige leden van deze Kamer daar veel meer van dan ik, want ik ben pas enkele weken geleden in deze functie geraakt. Ten tweede geef ik er de voorkeur aan om zo uitvoerig mogelijk in te gaan op de vele vragen en opmerkingen die gisteren naar voren zijn gebracht. Ik heb begrepen dat het mogelijk is om de behandeling van dit wetsvoorstel vandaag in deze Kamer af te

ronden. Dat doet mij bijzonder veel plezier.

Gisteren is gebleken dat sommige woordvoerders de wettelijke bepalingen extra willen aanzetten. Andere woordvoerders vroegen zich daarentegen af of het niet wat minder zou kunnen. Ik heb mij inmiddels in de voorgeschiedenis van het wetsvoorstel verdiept en ik begrijp dat goed, maar ik meen dat toch de conclusie gerechtvaardigd is dat de regering er met dit wetsvoorstel in geslaagd is om een zorgvuldige afweging te maken tussen de betrokken belangen, enerzijds de vrijheid van organisaties voortkomend uit particulier initiatief en anderzijds het belang van de cliënten. Er is in deze wet gekozen voor een minumpakket, dat desgewenst sterker of zwaarder kan worden ingevuld door betrokkenen. Ik kom hierop later terug.

Vervolgens ga ik in op de punten die door verschillende leden naar voren zijn gebracht. Ik begin met de kardinale vraag of deze wet nog wel noodzakelijk is. De heren Van der Vlies, Van Middelkoop en Rouvoet hebben rond dit thema enkele opmerkingen gemaakt. Onder andere werd gevraagd of er in het licht van de grondwettelijke vrijheid van vereniging sprake is van een rechtsgrond, of de zelfregulering die inmiddels tot stand gekomen is niet voldoende is. Tevens is gevraagd of de versterking van de marktwerking door de stelselwijziging deze wet in feite niet overbodig maakt. Uit de vragen van genoemde sprekers heb ik afgeleid dat zij door de antwoorden in de schriftelijke voorbereiding nog niet zijn overtuigd van de noodzaak van ingrijpen door de wetgever. Daarom wil ik een poging doen om hen deelgenoot te maken van de afwegingen die naar mijn oordeel toch een ingreep, zij het een beperkte, van de wetgever op dit vlak rechtvaardigen. Ik stel daarbij voorop dat er geen harde wetenschappelijke criteria aan te voeren zijn aan de hand waarvan zo'n noodzaak onomstotelijk kan worden vastgesteld. Het gaat altijd om een afweging, om het aanvoelen van wat er in het veld wel en niet vanzelf tot stand komt. Van zo'n afweging hangt de uitkomst dan natuurlijk af van de opvattingen en de waardeoordelen omtrent de te beschermen belangen. Op dat punt kan men van mening blijven verschillen.

Vertrekpunt is ook bij deze wetgeving uiteraard geweest de grondwettelijke vrijheid van vereniging. Ik ben het met de sprekers eens dat inperking daarvan slechts kan geschieden indien daarvoor goede gronden zijn. Anders dan de heer Van Middelkoop veronderstelt, heeft de regering de keuze voor deze wettelijke minimumregeling van medezeggenschap van cliënten niet uitsluitend of voornamelijk gebaseerd op het gegeven dat het gaat om collectief gefinancierde instellingen. De analyse in de memorie van toelichting maakt duidelijk dat het gaat om een complex van aspecten die allemaal relevant zijn. De collectieve financiering is slechts een aspect daarvan. Een andere belangrijke is de afhankelijkheid van de cliënten van de zorg. De collectieve financiering wordt dus niet aangegrepen als rechtsgrond om tot wetgeving te komen. Zij is eerder een van de bepalende factoren voor het kenschetsen van de afhankelijke positie van de cliënt.

De afhankelijkheid van de cliënt die bij de verschillende zorgvormen in heel verschillende gradaties aan de orde is en in het ene geval veel sterker is dan in het andere geval wordt in de collectief gefinancierde zorg vergroot omdat er een rechtstreekse verhouding ontbreekt tussen cliënt en instelling. Ik wil het wat eenvoudiger zeggen: omdat de klant in de collectief gefinancierde zorg niet volledig klant is in de zin van een klant op de markt, dus iemand die diensten afneemt tegen betaling, is het formeel onvoldoende gewaarborgd dat steeds in voldoende mate rekening wordt gehouden met de wensen en belangen van die cliënt.

Als ik dit zo zeg, kan men mij tegenwerpen dat er vele instellingen zijn die op dit punt al heel goed functioneren en waar ondanks het ontbreken van wettelijke voorschriften toch al zorgvuldig met het cliëntenbelang rekening wordt gehouden. Dat is zeker waar. Ik ben er echter van overtuigd dat dit niet steeds overal en blijvend het geval is. Op sommige punten schiet de zelfregulering te kort. Ik acht het dan ook de taak van de wetgever, nu waarborgen te treffen dat de behartiging van de cliëntenbelangen door cliëntenvertegenwoordigers in alle zorginstellingen structureel kan plaatsvinden.

Ik wil nog iets zeggen over artikel 8 van de Grondwet waar staat dat alleen de openbare orde een reden kan zijn voor inbreuk. Ik heb begrepen dat hierover al eerder discussies in de Kamer hebben plaatsgevonden bij de behandeling van de Wet gelijke behandeling en de Wet patiëntenrechten. Het is goed dat deze vraag opnieuw is gesteld, omdat het om een fundamenteel punt gaat.

Als wij het hebben over openbare orde is het treffen van waarborgen voor een zorgvuldige en structurele aandacht voor de belangen van cliënten daaronder uitdrukkelijk begrepen. Uiteindelijk geeft de wetgever zelf aan het begrip openbare orde telkens weer invulling door uit te spreken dat een bepaalde beperking van die grondwettelijke vrijheid van vereniging al dan niet geïndiceerd is. Ik heb er vertrouwen in dat de keuze die de regering op dit punt heeft gemaakt, gedeeld zal worden door een grote meerderheid van de Staten-Generaal.

De heer Rouvoet heeft gevraagd naar de relatie met de stelselwijziging in verband met de versterking van de marktwerking. Uiteraard was en is het een van de oogmerken van de bestuurlijke en inhoudelijke zorgvernieuwing dat de prikkels voor onder andere zorgaanbieders om rekening te houden met de wensen van cliënten, zouden worden vergroot. De verzekeraar als intermediair voor de inkoop van zorg komt daarbij een belangrijke rol toe. Toch kunnen wij hiermee niet volstaan, ook niet in de komende kabinetsperiode als de wijze waarop het verzekeringsstelsel wordt vormgegeven misschien toch weer een slagje anders is dan de afgelopen jaren gepland is. In zekere zin is dat niet eens zo relevant. Welke prikkels ook gevonden worden, het is altijd en overal en bij ieder stelsel verantwoord, ja zelfs geïndiceerd om formeel de belangen van cliënten in instellingen te waarborgen. Vandaag trachten wij dat via wetgeving te doen.

Over de reikwijdte van het wetsvoorstel zijn door verschillende leden opmerkingen gemaakt en vragen gesteld. Ik noem onder anderen mevrouw Oedayraj Singh Varma en de heren Van der Vlies, Middel, Rouvoet en Van der Heijden. Ik heb ook begrepen dat die reikwijdte steeds onderwerp van discussie is geweest in de lange

voorgeschiedenis van dit wetsvoorstel. In het voorliggende wetsvoorstel hanteert men bij de bepaling van de huidige reikwijdte het uitgangspunt dat de overheid bij financiering van voorzieningen uit collectieve middelen een specifieke verantwoordelijkheid heeft. In het bijzonder dient de overheid dan te waarborgen dat de dienstverlening optimaal wordt afgestemd op de wensen van de cliënten.

Onverlet de eigen verantwoordelijkheid van de particuliere organisaties is en blijft het aan de overheid om waarborgen te scheppen en mechanismen te creëren, zodat de inspraak van cliënten voldoende tot haar recht komt en ook wordt gerespecteerd. Deze verantwoordelijkheid geldt mijns inziens voor alle collectief gefinancierde voorzieningen door het Rijk, de provincie en de gemeente en voor door de verzekeraar bekostigde voorzieningen op het terrein van de gezondheidszorg en het welzijn. Op dit hele terrein gaat het immers steeds om mensen die soms voor korte maar vaak voor langere tijd van zo'n voorziening afhankelijk zijn. Het is natuurlijk wel zo dat cliënten die langdurig in een instelling verblijven, een andere betrokkenheid bij het functioneren van een instelling hebben dan cliënten die slechts incidenteel een beroep op de zorg van een instelling doen.

Toch is het naar mijn mening niet goed om een scheidslijn te trekken tussen intramurale en extramurale zorg en te zeggen, dat zo'n wetsvoorstel alleen van toepassing zou moeten zijn op intramurale instellingen. Ook bij extramurale voorzieningen kan de wenselijkheid van cliënten om inspraak te hebben immers heel duidelijk aanwezig zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan de dagopvang in instellingen voor verstandelijk gehandicapten. Daar zullen niet de cliënten zelf maar hun familieleden er behoefte aan hebben om zo'n cliëntenraad te vormen en op die manier inspraak te hebben. Een ander voorbeeld is de kinderopvang.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! De minister verdedigt haar wetsvoorstel. Dat volg ik met belangstelling. Met betrekking tot de reikwijdte neemt zij voorbeelden waarmee zij haar pleidooi om de extramurale sector er toch bij te betrekken, kan onderbouwen.

Gisteren zijn er door enkele collega's en mijzelf andere voorbeelden uit diezelfde sector naar voren gebracht, die ook als sterk moeten worden gewaarmerkt. Die afhankelijkheidsrelatie – niet ten onrechte de fundering onder dit geheel – is toch in de ene voorziening een volstrekt andere dan in de andere voorziening. Daar kan de minister toch niet omheen? Hoezeer wij ook geneigd zijn er principieel over na te denken, die praktische kant is er toch ook. Met name daarop heb ik mij gisteren ook beroepen.

Minister **Borst-Eilers**: Ik wil graag op deze opmerking van de heer Van der Vlies reageren. Je moet bij een wetsvoorstel natuurlijk wel afkaderen waarvoor het wel en niet geldt. Een heel voor de hand liggende scheidslijn is die tussen intramuraal en extramuraal. Ik ben er echter van overtuigd dat dit in elk geval geen goede indeling zou zijn. Er zijn gisteren enkele voorbeelden genoemd, onder andere de zorg voor dak- en thuislozen. Daar kan met goede argumenten worden gezegd dat er van de instelling van een cliëntenraad niet veel terecht zal komen en dat er misschien ook geen behoefte aan is.

Naar mijn mening moet het wetsvoorstel zo gelezen worden dat de zorgaanbieder gehouden is om de instelling van een cliëntenraad voor elkaar te krijgen. Aan de ene kant moet men er ook echt zijn of haar best voor doen. Aan de andere kant is natuurlijk niemand gehouden tot het onmogelijke. Als een zorgaanbieder dit serieus bekeken en geprobeerd heeft en tot de – onderbouwde en verantwoorde – conclusie komt dat er geen behoefte aan een cliëntenraad is, dan zouden wij daar vrede mee moeten hebben. In dat verband wil ik straks even terugkomen op het amendement van de heer Fermina. Daarin wordt gezegd dat niet al te makkelijk van zoiets mag worden afgezien en dat een poging bijvoorbeeld om de twee jaar opnieuw zou moeten worden ondernomen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ziet de minister niet het gevaar dat door instellingen op enig moment wordt geconstateerd dat zij het, gelet op hun cliëntenbestand en de doorstroming daarin, niet redden en niet goed kunnen invullen? Er is dan een professionele organisatie waar

overleg mee te voeren zou zijn zonder de verplichtende intentie van het wetsvoorstel, de inbreuk op de vrijheid van vereniging. De minister tilt daar terecht zwaar aan: het is nogal wat en men moet daar rechtvaardigingsgrond voor hebben. Waarom dan niet op die andere lijn ingestoken? Dan is er duidelijkheid voor het werkveld over wat er moet gebeuren en waaraan men zich te houden heeft.

Minister **Borst-Eilers**: Wij kiezen er in dit wetsvoorstel duidelijk voor om de afweging naar de andere kant te laten doorslaan door te zeggen: er zij een cliëntenraad, tenzij. Wij zeggen niet: men regelt het naar bevind van zaken en dan zal het wel goed komen. Aan dat standpunt houd ik gewoon vast.

De heer **Middel** (PvdA): Mag ik de minister vragen of zij in dit antwoord aan de heer Van der Vlies, waarin ik haar overigens grotendeels kan volgen, niet beter kan spreken van de instelling van medezeggenschap als zodanig in plaats van nadrukkelijk de term "cliëntenraden" te gebruiken? Ook door de PvdA-fractie is gisteren in eerste termijn immers nadrukkelijk gepleit voor een flexibele invulling van medezeggenschap, juist als het om de extramurale zorg gaat. Verder kan ik de minister geheel en al volgen. Naar aanleiding van de interventie door de heer Van der Vlies vraag ik hem of het, als hij argumenten heeft of denkt te hebben waardoor bepaalde voorzieningen buiten de wet gehouden moeten worden, niet veel verstandiger is om per amendement die voorzieningen te noemen en om een voorstel te doen om die voorzieningen uit te sluiten van de wet in plaats van de gehele extramurale zorg eruit te halen, waar helaas ook de CDA-fractie zich bij heeft aangesloten.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Wij moeten zorgvuldig zijn, ook in de formulering met betrekking tot "de gehele extramurale zorg". Scharnierpunt in het amendement is natuurlijk het al of niet langdurig verblijf, dus de afhankelijkheidsrelatie. Op dat punt is een formulering gezocht die ook in het veld leefde. Dat is de heer Middel natuurlijk niet ontgaan; je hoeft het wiel niet zelf uit te vinden als er goede suggesties worden aangereikt. Er is een formulering

gevonden die inderdaad een limitatieve opsomming – met alle gevaren daarvan – omzeilt.

Minister Borst-Eilers: Om mijn betoog te hervatten: ik denk dat de kwaliteit van alle voorzieningen – intramurale, extramurale en ook zogenaamd laagdrempelige – positief beïnvloed wordt door een vorm van directe toetsing door een cliëntenraad, waar dat maar enigszins mogelijk is. Als een instelling positief omgaat met medezeggenschap – daar ga ik natuurlijk van uit – is dat een van de belangrijke instrumenten voor kwaliteitsborging van collectief gefinancierde voorzieningen op het terrein van de gezondheidszorg en van het welzijn.

Naar aanleiding van vragen van de heer Middel en mevrouw Varma merk ik hierbij op dat in het wetsvoorstel gestreefd is naar een onzes inziens juiste balans tussen wat wettelijke regeling behoeft en wat aan het zelfregulerend vermogen van cliënten kan worden overgelaten. Er is bewust voor gekozen dat de regeling in het wetsvoorstel niet zo ver gaat dat de ruimte en de vrijheid voor flexibele en gedifferentieerde invulling van de medezeggenschap door verschillende instellingen onnodig worden beknot.

Het volgende punt waarop ik wil ingaan, is de vormgeving van de medezeggenschap. Daarover zijn verschillende opmerkingen gemaakt en zijn verschillende suggesties gedaan. Allereerst ga ik in op de inspanningen van de zorgaanbieder om te komen tot een functionerende cliëntenraad. In het interruptiedebat heb ik er al op gewezen dat het mogelijk is dat een zorgaanbieder voldoet aan alle verplichtingen die hem krachtens deze wet zijn opgelegd, maar dat hij er door gebrek aan belangstelling bij de cliënten toch niet in slaagt om de cliëntenraad te laten functioneren. Ik denk dat wij daarvoor begrip moeten hebben. Ik heb al eerder gezegd: de zorg is er voor de cliënt en niet omgekeerd. Als de cliënten van mening zijn dat zij ergens geen behoefte aan hebben, wie zouden wij dan zijn om dat à tort et à travers te willen opdringen? Het moet echter wel serieus geprobeerd worden en het moet misschien ook herhaaldelijk geprobeerd worden.

Je zou een en ander al uit de wet kunnen lezen, omdat er immers sprake is van een verplichting, maar

het is toch aardig dat de heer Fermina dit wil concretiseren door te stellen dat een zorgaanbieder periodiek opnieuw een poging tot het instellen van een cliëntenraad zou moeten doen. Ik vraag mij af of dit echt nodig is, gezien de tekst van de wet. Ik heb er evenwel geen moeite mee als die bepaling in de wet komt. Ik wil dit graag – ik kom er bij de behandeling van de amendementen nog specifiek op terug – aan het oordeel van de Kamer overlaten.

De heer Rouvoet heeft voorgesteld, de zorgaanbieder te ontslaan van de verplichting om een cliëntenraad in te stellen, indien na de nodige inspanningen zijnerzijds geen belangstelling hiervoor blijkt te bestaan. Zoals hij uit het voorgaande zal begrijpen, hecht ik er grote waarde aan dat de zorgaanbieder die verplichting behoudt en dat hij regelmatig opnieuw tracht zo'n cliëntenraad tot stand te brengen. Er kan op een bepaald moment onvoldoende interesse zijn of gewekt kunnen worden – zoiets hangt onder meer af van de manier waarop het wordt gebracht – maar dit wil niet zeggen dat het in de toekomst ook het geval is. Het handhaven van die verplichting in de wet zal naar mijn mening zorgaanbieders stimuleren, op dit punt attent en alert te blijven. Ik geloof niet dat het een extra belasting voor hen meebrengt. Als zij alle stappen hebben ondernomen, kan hun geen enkel verwijt worden gemaakt en hebben zij aan de eisen van de wet voldaan. Het is echter ook niet de bedoeling dat de zorgaanbieder op dit punt inslaapt.

De heer Middel heeft een aantal bepalingen zodanig getypeerd dat er naar zijn mening sprake is van een vrijblijvende regeling. Dat is naar mijn oordeel niet het geval. Het wetsvoorstel legt de zorgaanbieder een aantal duidelijk omschreven verplichtingen op en kent aan de cliëntenraad een aantal duidelijke bevoegdheden toe. Indien een zorgaanbieder niet voldoet aan zijn verplichtingen welke voortvloeien uit artikel 2 biedt het wetsvoorstel iedere cliënt van de instelling de mogelijkheid, de nakoming af te dwingen via de kantonrechter. Ik zou het woord "vrijblijvend" in dit verband dan ook niet willen overnemen.

Mevrouw Oedayraj Singh Varma heeft voorgesteld, het initiatief tot het instellen en het regelen van een cliëntenraad over te laten aan de

cliënten in plaats van aan de zorgaanbieder. Dat is op het eerste gezicht een heel sympathieke gedachte. Misschien zou je kunnen zeggen: als dat in alle opzichten goed mogelijk is, zou je daar voor moeten zijn. Ik ben evenwel van mening dat dit voorstel op praktische gronden niet uitvoerbaar is. Indien de cliëntenpopulatie divers is, van uiteenlopende aard of heel afwisselend van samenstelling denk ik dat er maar één instantie is die dit geheel het beste kan overzien, namelijk de zorgaanbieder. Verder wijs ik erop dat het wetsvoorstel dient vast te leggen wie verantwoordelijk is voor de instelling van een cliëntenraad. Je kunt dit punt in een wetsvoorstel niet onbesproken laten. De zorgaanbieder kan worden aangesproken op de verantwoordelijkheid die nu in het wetsvoorstel is neergelegd. Als het initiatief bij de cliënten wordt gelegd, is mij niet duidelijk bij wie de verantwoordelijkheid voor de nakoming van die verplichting berust.

De heer **Middel** (PvdA): Ik ben het volstrekt met de minister eens dat de zorgaanbieder verantwoordelijk is voor het instellen van een cliëntenraad dan wel voor het geven van invulling aan de medezeggenschap. Dit is ook analoog aan het daaromtrent bepaalde in de Wet op de ondernemingsraden. Dit neemt echter niet weg dat er desondanks sprake is van een grote mate van vrijblijvendheid. Als de zorgaanbieder het niet doet, kan er in de praktijk geen enkele sanctie worden toegepast, afgezien van het feit dat cliënten of hun vertegenwoordigers de zaak bij de kantonrechter aanhangig kunnen maken hetgeen tot een bepaalde publieke schande kan leiden. Omdat er verder geen enkele sanctie is, moet ik nog zien hoe zorgaanbieders in dergelijke gevallen reageren. Immers, zij weten dat zij nauwelijks enige schade oplopen als zij het niet doen.

Minister Borst-Eilers: Zojuist heb ik gezegd dat ik ervan overtuigd ben dat het nog niet overal goed is geregeld. Wellicht is het wat tegenstrijdig als ik vervolgens opmerk dat ik mij, als dit wetsvoorstel kracht van wet heeft gekregen, wil baseren op een zeker vertrouwen in de zorgaanbieders. Ik vind dat de bepaling dat cliënten een en ander kunnen afdwingen in de wet moet

worden gehandhaafd, maar ik hoop en verwacht dat dit zelden of nooit in de praktijk zal gebeuren. Er is sprake van een zekere ontwikkeling op dit terrein. Ook in de stoet van zorgaanbieders treft men koplopers aan die gevoel hebben voor het belang van hun cliënten. Daarnaast zijn er zorgaanbieders die achteraan lopen en die moeten worden aangemoedigd om voor dit onderwerp in de benen te komen. Ik denk dat die stoet door blijft lopen en dat de wet, met daarin de bepaling dat cliënten een en ander kunnen afdwingen, ertoe zal leiden dat ook het laatste schaap over de dam komt. Overigens zal ook dit aspect een belangrijk onderdeel moeten zijn van de evaluatie.

Voorzitter! De heer Van Middelkoop heeft de vrees geuit dat een slapende cliëntenraad het voor de zorgaanbieder onmogelijk zou maken om besluiten te nemen. Ik ben het niet met hem eens. De wet vermeldt dat de zorgaanbieder bepaalde besluiten in beginsel slechts kan nemen met instemming van de cliëntenraad. Echter, de zorgaanbieder kan de cliëntenraad een termijn stellen, waarbinnen die raad moet reageren. Die termijn moet redelijk zijn. Bovendien meen ik dat, als het in de praktijk zo ver komt dat de cliëntenraad zó diep in slaap is dat er geen enkele reactie volgt, het voor de zorgaanbieder volstrekt verantwoord is om na afloop van de gestelde termijn het besluit te nemen.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik begrijp deze redenering wel maar deze gang van zaken kan ertoe leiden dat een zorgaanbieder op grond van een wettelijke verplichting in de bepaald niet academische situatie geraakt waarin met een vast ritueel stukken om advies worden voorgelegd aan een orgaan waarvan iedereen weet dat het nauwelijks nog bestaat. Wellicht zal de zorgaanbieder dan ook nog verlangen dat er bijvoorbeeld binnen één dag wordt gereageerd.

Minister **Borst-Eilers**: Het gaat om een redelijke termijn!

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Als je te maken hebt met een slapende cliëntenraad is een termijn van één dag misschien wel een redelijke termijn. In elk geval rijst de vraag of

instellingen hiermee moeten worden belast.

Minister **Borst-Eilers**: Voorzitter! Ik blijf van oordeel dat deze zaak nu goed in het wetsvoorstel is geregeld. Zelf heb ik de functie van ziekenhuisdirecteur tien jaar lang mogen uitoefenen en in die periode heb ik weliswaar niet met cliëntenraden te maken gehad maar wél met het begin van de medezeggenschap van het personeel. Ik heb daarbij ervaren dat een goede leiding van een instelling ook de mensen op bepaalde zaken moet attenderen. Je moet dat spel met elkaar leren spelen. Als er wat dit betreft serieus wordt gehandeld, is ook een zorgaanbieder gehouden om te zeggen: jongens, wordt eens wakker want dit gaat echt over jullie belang. Als een zorgaanbieder weigert om dat te doen, vind ik het een slechte zorgaanbieder.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik neem aan dat het in de praktijk allemaal wel goed zal lopen maar ik vraag toch aandacht voor het element van onzekerheid, zo men wil rechtsonzekerheid. Hoe je het ook wendt of keert, zeker als het gaat om zaken ten aanzien waarvan de cliëntenraad instemmingsrecht heeft, is het onverkwikkelijk dat er onzekerheid bestaat. Immers, de instelling weet dat de cliëntenraad slaapt maar dat zij altijd het risico loopt dat die raad plotseling wakker wordt en de instelling op de vingers kan tikken omdat de raad niet met een bepaalde zaak heeft ingestemd. Ik heb het idee dat hiermee te weinig rekening is gehouden bij het formuleren van het wetsvoorstel.

Minister **Borst-Eilers**: Het wetsvoorstel laat op dit punt natuurlijk vrij veel ruimte om de spelregels met elkaar af te stemmen, maar men moet procedureel zorgvuldig te werk gaan en een en ander duidelijk op schrift stellen. De zorgaanbieder zal de cliëntenraad schriftelijk om instemming moeten vragen. Hopelijk is er nog wel een adres, het adres van de slaapkamer! Als niet binnen de gestelde termijn wordt gereageerd, komt de zorgaanbieder volgens mij niet in de problemen als hij het besluit doorzet.

De heer **Rouvoet** (RPF): Wij hebben het nu vooral over de slapende cliëntenraad, maar de mogelijkheid

dat er een heel geringe belangstelling is voor de cliëntenraad moet niet worden onderschat. Stel, om het voorbeeld van de minister aan te houden, dat er één "dakloze" is die in de cliëntenraad wil. Als ik het goed zie is de wet dan toch volledig van toepassing. De gewone procedures moeten dan worden gevolgd. Er ontstaan dan natuurlijk vragen over het representativiteitsvereiste, maar die laat ik nog even liggen.

Minister **Borst-Eilers**: Aan dat representativiteitsvereiste is dan toch niet voldaan. Onze omgang daarmee in de toekomst moet zich nog een beetje ontwikkelen, maar een zorgaanbieder die geen representatieve cliëntenraad kan instellen, kan naar mijn mening eigenlijk geen cliëntenraad instellen. Het zal niemand aanspreken als de wereld zo geregeld wordt, dat een cliëntenraad bestaande uit een mevrouw of mijnheer instemmingsbevoegdheid heeft. De heer Rouvoet vraagt natuurlijk terecht, hoe je daarmee binnen de tekst van het wetsvoorstel formeel uit de voeten kunt. Als een cliëntenraad uit één persoon bestond, zou ik als zorgaanbieder tot de conclusie komen dat ik geen cliëntenraad heb kunnen instellen. Als ik op dat moment niets zeg, kom ik later in de problemen, want één persoon krijgt dan te grote rechten.

De heer **Rouvoet** (RPF): Ik leid uit het antwoord van de minister af, dat tot de vrijheid van de zorgaanbieder ook behoort een beoordelingsmarge over een minimumaantal leden van de ingestelde cliëntenraad en de mate van representativiteit.

Minister **Borst-Eilers**: Dat lijkt mij juist. Als ik het mij goed herinner, staat in de wet dat de zorgaanbieder zelf de omvang mag bepalen. Die kan zeggen dat één te weinig is.

De heer **Middel** (PvdA): Er zijn in de wet eigenlijk maar twee vereisten aangegeven. Het eerste is de representativiteit. De cliënt moet zich vertegenwoordigd voelen door de cliëntenraad dan wel een andere vorm van medezeggenschap. Het tweede is dat er sprake moet zijn van een redelijk aantal leden. U kunt de interventie van de RPF-fractie mede gebruiken om een punt dat wij, vanuit een iets andere, positieve

invalshoek naar voren hebben gebracht mee te nemen.

Ik doel op de vraag wat representatief is en vooral op de vraag of een cliëntenraad niet een minimumaantal leden moet hebben. De Wet op de ondernemingsraden schrijft voor de ondernemingsraad ook een minimumaantal leden voor, namelijk drie voor een kleine instelling. Alleen als daaraan is voldaan kan worden gesproken van een raad of van een medezeggenschapsstructuur.

Minister Borst-Eilers: Deze punten worden in het wetsvoorstel aan de zorgaanbieder overgelaten. Zo zouden wij het willen laten. Wij denken dat je zoiets aan een zorgaanbieder kunt toevertrouwen. Hoe heeft men het anders zover gebracht, dat men leiding kan geven aan een instelling van zorg of van welzijn?

De heer **Middel** (PvdA): Er zijn natuurlijk criteria voor de directeur van zo'n instelling. De minister is het geweest en ik ben het ook geweest. Ik weet uit mijn ervaring dat die heel anders zijn. Er wordt niet in eerste instantie gekeken naar de bereidheid om een medezeggenschapsstructuur vorm en inhoud te geven.

Minister Borst-Eilers: In de wet wordt nu toch vastgelegd dat die bereidheid er moet zijn. Er blijft een zekere vrijheidsmarge bestaan voor de verdere invulling daarvan. Ik zou het persoonlijk heel redelijk vinden als een zorgaanbieder een minimum van drie leden wil en anders niet van een cliëntenraad wil spreken.

Over de centrale cliëntenraad zijn suggesties en opmerkingen te horen geweest. De heren Van der Vlies en Van der Heijden vroegen of een centrale cliëntenraad voor een aantal verwante instellingen of instellingen die onder één rechtspersoon vigeren zou passen binnen het wetsvoorstel. Ik handhaaf het uitgangspunt dat de medezeggenschap van cliënten in beginsel plaats moet vinden op het niveau van de instelling. Bij deze wet gaat het erom dat cliënten medezeggenschap – inspraak – krijgen in zaken in de instelling waarmee zij te maken hebben of, in het meest klemmende geval, waarin zij verblijven voor de rest van hun leven. Het gaat daarbij om lokaal bepaalde zaken als het leefklimaat en andere zaken die verbonden zijn aan zo'n kleinere of grotere leefgemeen-

schap. Omdat het om zaken gaat die heel dicht bij jezelf staan, vanuit de cliënt geredeneerd, moet de cliëntenraad op dat niveau worden ingesteld.

Ik heb het volste begrip voor de wens van zorgaanbieders met een aantal verwante instellingen om het beleid op elkaar af te stemmen. Het wetsvoorstel is daar niet strijdig mee. Het maakt dit mogelijk. De zorgaanbieder moet voor de afstemming en het gemeenschappelijke overleg de medewerking van de betrokken aparte cliëntenraden weten te verkrijgen. De zorgaanbieder is inderdaad verplicht om voor iedere instelling die hij in stand houdt, een cliëntenraad in het leven te roepen. De bevoegdheden die het wetsvoorstel aan zo'n cliëntenraad toekent, komen op het niveau van de instelling aan die raad toe.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Klopt het dat het beleid voor zulke grote instellingen die meerdere dagelijkse voorzieningen onder zich hebben op concern- of holdingniveau wordt gevoerd? Hoe ontstaat daar een goede representatieve vertegenwoordiging? Volgens de minister krijg je cliëntenraden op het niveau van kleine eenheden. Kunnen deze raden het grote geheel overzien? Hebben zij daartoe ook de mogelijkheden? Hoe zal zich dit ontwikkelen?

Minister Borst-Eilers: In zo'n situatie is er veel voor te zeggen om, naast de cliëntenraden op lokaal niveau, tevens over een cliëntenvertegenwoordiging te beschikken die inspraak heeft en medezeggenschap kent op het hogere niveau. Er bestaan beleidskwesties die de gehele groep van instellingen raken. Er is niets tegen dat, in overleg en met instemming van de lokale cliëntenraden, er een overkoepelende centrale cliëntenraad wordt ingesteld. Het wetsvoorstel verbiedt dat niet. Daar waar men dit nuttig en nodig acht, kan men dit doen.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Het verbod zit zeker niet in het wetsvoorstel opgesloten. Het gaat om de vraag of artikel 3 zo gelezen mag worden dat het volledig geldt voor de centrale raad als die is ingesteld en dat daarna niet meer de "onderliggende" raden om hetzelfde advies gevraagd hoeft te worden. Anders bouwt men opnieuw een bureaucratie op. In eerste termijn

vroeg ik of wij dit nog in de wetteksten moeten bekijken. Mijn volgende vraag is of de minister met een nota van wijziging komt of dat wij dit zelf moeten regelen.

De heer **Middel** (PvdA): Ik ben het eens met het antwoord van de minister maar waarom volgt de heer Van der Heijden niet dezelfde systematiek als bij de ondernemingsraden wordt gehanteerd? Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de medezeggenschap op het laagst mogelijke niveau moet worden ingesteld. Er moeten ondernemingsraden per instelling komen en cliëntenraden per voorziening. Een centrale ondernemingsraad c.q. cliëntenraad, te kiezen uit vertegenwoordigers die zitting hebben in de afzonderlijke cliëntenraden, behandelt zaken die het totaal van de instelling betreffen. Ik heb gisteren een voorbeeld gegeven van de Nederlands Hervormde instelling De Open Ank. Deze instelling beschikt over verschillende grote psychiatrische ziekenhuizen in Nederland. Daar kan zo'n structuur worden ingevoerd naar analogie van de beperkte ondernemingsraden. Waarom kan het CDA deze redenering niet volgen, daar waar het wel dezelfde redenering volgt als het om de werknemersmedezeggenschap gaat?

De heer **Van der Heijden** (CDA): Wat de heer Middel zegt, klinkt een beetje offensief. Mijn fractie kan het heel goed volgen. Ik vraag alleen of de bedoelingen wat beter in de wet neergelegd mogen worden. Er zit helemaal geen licht tussen wat de heer Middel zo uitgebreid betoogt en wat ik zo bescheiden vraag.

Minister Borst-Eilers: In het wetsvoorstel is vastgelegd – en zo wil ik het graag houden – dat onder één voorwaarde een centrale cliëntenraad kan worden ingesteld, die bevoegdheden op centraal niveau heeft. Die bevoegdheden berusten dan niet meer bij de lokale raden. Zij kunnen betrekking hebben op wat instellingen gezamenlijk doen aan bijvoorbeeld catering, voeding en hygiëne. De voorwaarde is dat die lokale raden hun bevoegdheden schriftelijk en formeel overdragen. Daartoe zullen zij bereid moeten zijn. Als zij dat niet zijn, zou ik het ook niet willen. Daarom willen wij het in de wet houden zoals het is.

De zorgaanbieder kan een regelmatig overleg tussen cliëntenraden bevorderen. Zoals wij al hebben besproken, kunnen de bevoegdheden worden afgestemd. Sommige bevoegdheden kunnen ook naar een hoger niveau worden overgeheveld, als de aard van de instellingen daartoe aanleiding vormt.

De heer Middel heeft gesproken van vaagheid over de aan de cliëntenraden te stellen eisen over de representativiteit en de omvang. Daarover heb ik al het een en ander gezegd, ook in het debat dat wij zoëven hebben gevoerd. Als dat niet voldoende is, hoor ik het graag in tweede termijn.

De heer **Middel** (PvdA): Over de omvang was de minister heel duidelijk. Het aantal van drie vind ik redelijk. Dat komt ook in de stukken te staan. Een ander verhaal is de representativiteit, vooral in de extramurale zorg. Als het niet mogelijk is een gewone cliëntenraad in te stellen, moet er geprobeerd worden iets anders te vinden. Als ziekenhuizen samen met een platform kunnen werken, waarin bijvoorbeeld ouderenbonden worden ingeschakeld, of bij het kruiswerk, is er een toetssteen voor representativiteit nodig. Ik wil graag dat u daarop nog ingaat.

Minister **Borst-Eilers**: Dat wil ik graag doen. Het betreft hier waarschijnlijk de tekst in de wet dat de raad moet worden samengesteld uit cliënten of uit personen die geacht kunnen worden om de belangen van de cliënten te kennen en hen in de behartiging daarvan te kunnen representeren. Te denken valt in eerste instantie aan ouders, familieleden of andere wettelijke vertegenwoordigers. Het is inderdaad ook mogelijk dat een bestaande vereniging de leden al dan niet uit haar midden benoemt en de zorgaanbieder tot de conclusie komt dat een op deze wijze samengestelde raad voldoet aan het criterium dat hij bestaat uit mensen die de belangenbehartiging van de cliënten voldoende kennen en de cliënten op dit punt voldoende kunnen vertegenwoordigen. Bij een snel fluctuerend cliëntenbestand, zoals vaak in ziekenhuizen bestaat, waar mensen gelukkig steeds korter verblijven, is het helemaal moeilijk om uit de aanwezige patiënten een raad samen

te stellen. Aan de andere kant tref je daar vaak patiënten aan die in patiëntenorganisaties verenigd zijn. Er zijn ook organisaties van ex-patiënten of ex-clieuten. Al dit soort mogelijkheden voldoen aan het criterium.

Mevrouw Varma vroeg aandacht voor de onderlinge afstemming tussen de zorgaanbieders, de cliëntenraad en het regionale patiëntenplatform. Zij heeft aan amendement ingediend omtrent afstemming en taakafbakening op dit punt. Het is in eerste instantie aan de cliëntenraad om de belangen van de cliënten te behartigen, maar de raad kan desgewenst uiteraard ertoe besluiten, met een regionaal platform voor patiënten of cliënten samen te werken. De afstemming met dat regionale platform lijkt mij geen zaak van de zorgaanbieder en ook niet van de wetgever omdat het geen zaak van de zorgaanbieder is. Dan komt de vraag weer op wie je ter verantwoording moet roepen. Het is echter naar mijn mening wel bijzonder nuttig, dat mevrouw Varma door dit voorstel te doen nog eens nadrukkelijk heeft gewezen op de belangrijke rol van de regionale platforms. Zij hebben inderdaad een belangrijke taak en kunnen in overlegsituaties met zorgaanbieders in de regio wel degelijk rekening houden met hetgeen zij in het overleg met cliëntenraden hebben opgepikt.

Mijnheer de voorzitter! Ik wil nog even doorgaan op de bevoegdheden van de cliëntenraad. Door verschillende leden zijn daarover opmerkingen gemaakt en vragen gesteld. Soms ging dat over de bevoegdheden zelf en soms ging het om de relatie van de bevoegdheden van de cliëntenraad met de bevoegdheden van de ondernemingsraad. Op die twee onderwerpen wil ik graag ingaan.

Allereerst de bevoegdheden van de cliëntenraad op zichzelf. De heren Van der Heijden, Van der Vlies en Rouvoet vonden de bevoegdheden aan de ruime kant. De heer Rouvoet heeft in het algemeen gesteld, dat de regeling omtrent die bevoegdheden eigenlijk zeer gedetailleerd is. Ik proef daarin: te gedetailleerd. De heer Van der Vlies heeft opgemerkt dat het voorstel de cliëntenraad een instemmingsrecht toe te kennen wat betreft een aantal aspecten van het verblijf niet juist te vinden, omdat hij hier een adviesbevoegdheid beter op

zijn plaats vindt. In het bijzonder noemt hij dan de kwaliteit van zorg. Ook de heer Rouvoet is deze mening toegedaan. De heer Van der Vlies heeft ook bezwaar geuit tegen de nota van wijziging, waarin de cliëntenraad ook instemmingsrecht zou worden gegeven bij het benoemen van afdelingshoofden in residentiële instellingen.

Het is van groot belang, dat het wetsvoorstel een aantal onderwerpen vastlegt waarin een cliëntenraad inspraak heeft. De gehele voorgeschiedenis van deze wetgeving laat zien, dat er sprake is geweest van meer en van minder. Daarom leek het uiteindelijk verstandig om in deze wet als het ware een minimumpakket vast te leggen, welk minimumpakket ik dan toch ook wel als "hard" beschouw. Cliënten hebben toch een direct belang bij de zaken die raken aan hun verblijf in de zorginstelling. Zij verkeren in een afhankelijke positie, zoals al eerder is gezegd, en de overheid heeft dan de verantwoordelijkheid om de medezeggenschap te waarborgen. Het is dan goed om expliciet te zeggen om welke zaken het gaat. Ik noem in dit verband het kwaliteitsbeleid. Een kwalitatief goede zorg houdt behalve kwaliteit van de zorgverlening gezien vanuit de beroepsdeskundigheid, ook en niet in de laatste plaats in dat de zorg aansluit op de behoefte van de patiënt en dat de instelling zo klantvriendelijk mogelijk functioneert. Het kwaliteitsbeleid is inderdaad een verantwoordelijkheid van het management, het bestuur van de inrichting, maar als patiënten niet hun instemming aan dat kwaliteitsbeleid kunnen hechten, is er mijns inziens geen sprake van een volledig en verantwoord kwaliteitsbeleid.

De staatssecretaris en ik hebben het punt met betrekking tot de afdelingshoofden bij nota van wijziging ingebracht. Wij blijven daar ook volledig achter staan. Wij hebben het wel beperkt tot langdurig verblijf in een instelling, maar in zo'n instelling van langdurig verblijf waarbij de instelling eigenlijk de woonsituatie is geworden, kan de sfeer op een bepaalde afdeling gemaakt of gebroken worden door de persoon van het afdelingshoofd en de manier waarop hij met de functie omgaat.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! De minister zal willen begrijpen, dat het de SGP-fractie niet

gaat om een ontkenning van de waarde van een goede sfeer van overleg en inspraak. Natuurlijk kan ik mij geen adequaat opererende instelling voorstellen, die dat zou veronachtzamen. Anderzijds gaat het om de toekenning van een instemmingsrecht en dat gaat toch beduidend verder dan inspraak en overleg. Dat zijn wij met elkaar snel eens. Bij bijvoorbeeld een instemmingsrecht ter zake van de benoeming van een afdelingshoofd raakt dat toch heel uitdrukkelijk het personeelsbeleid van het instellingsbestuur, van het bevoegde gezag, dat redenen kan hebben om de voorkeur aan de ene kandidaat te geven boven de andere.

Kortom, wat is nu de autonomie van een bestuur? Een van de handgrepen is toch een benoemings- en personeelsbeleid? Daar wordt iets aan gedaan, daaraan wordt een randvoorwaarde gesteld, die weliswaar bespreekbaar is. Maar ik wil toch een confrontatie van die twee fundamentele invalshoeken. Daar gaat de minister naar mijn oordeel te veel aan voorbij. Ik zeg dit uiteraard in vriendelijkheid. Mij viel op dat zij nu voor de tweede keer haar verdediging inzette met een opmerking over inspraak. Maar daar hebben wij het niet over, wij hebben het over "instemmingsrecht", wat een gezaghebbende bevoegdheid is, die als het ware een inbreuk doet op het bevoegde gezag van de instelling zelve. Daarop moet de minister eens proberen in te gaan.

Minister Borst-Eilers: Dat wil ik graag proberen, al weet ik niet of ik de heer Van der Vlies kan overtuigen. Hij sprak over de autonomie van het bestuur van een instelling en noemde in dit verband het personeelsbeleid, dat uitsluitend de bevoegdheid van de leiding van de instelling zou moeten zijn. Ik denk dat wij hierbij te maken hebben met een fundamenteel verschil van afweging. Ik vind dat het bestuur van een zorginstelling wel autonoom is, maar dat is binnen de grenzen van de dienstbaarheid aan de cliënten. Dat is precies de reden waarom ik die dienstbaarheid aan de cliënten wettelijk wil verankeren. Ik benadruk nogmaals dat het om mensen gaat die 7 keer 24 uur per week in een instelling verblijven. Als ik mij in die situatie probeer in te leven, stel ik mij voor dat in mijn woning iemand wordt benoemd die verder de sfeer

in mijn huis komt bepalen, terwijl ik daarover geen instemmingsbevoegdheid zou hebben, omdat dat gemeente de bevoegdheid heeft om per huis zo iemand aan te wijzen. Daartegen zou ik de grootste mogelijke bezwaren hebben. De heer Van der Vlies vindt misschien dat ik dit overdrijf en dat ik dat te emotioneel zie, maar ik denk dat het toch wel ongeveer zo ligt. Ik vind dat dus een heel wezenlijk punt.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik heb niet zoveel moeite met de theoretische benadering van de minister, want die voel ik aan. Maar ik wil ook graag gebruik maken van haar ervaring in de praktijk. Want dat is toch een van de grote voordelen van haar ministerschap. Het personeelsbeleid voor de benoeming van nieuwe personeelsleden in een ziekenhuis of een verpleeghuis ligt in feite bij de directeur. Hoe zouden wij ons de invloed van de cliëntenraad daarbij moeten voorstellen? Houdt de cliëntenraad gesprekken, krijgt de cliëntenraad inzage in de curricula vitae, kan de cliëntenraad een eigen beoordeling maken en hoe verhoudt zich dat met de bemoeienis van de ondernemingsraad, die in deze gevallen heel wat minder ver gaat, zoals het mij voorkomt? En hoe zou de ondernemingsraad zich daar tegenover stellen? Leidt dat niet tot een intern conflict, omdat men vaak de benoeming van bepaalde mensen op belangrijke posities graag met instemming van de ondernemingsraad regelt, terwijl die dan gewraakt zou kunnen worden door de cliëntenraad, misschien om op zichzelf begrijpelijke redenen? Daardoor zou de organisatie, of in ieder geval een klein onderdeel ervan, in de grootste mogelijke moeilijkheden kunnen worden gebracht. Met andere woorden, hebben wij hierbij niet te maken met een heel theoretische benadering, die in de praktijk meer moeilijkheden dan goede zorg oplevert?

Minister Borst-Eilers: Ik denk dat het ongeveer als volgt zal gaan. Bij een ziekenhuis speelt het niet, omdat daarbij geen sprake is van een langdurig verblijf in de zin zoals wij dat bedoelen. Het speelt echter wel in een verpleeghuis of een bejaardentehoeuis. Voor een benoeming zal er praktisch altijd meer dan één kandidaat zijn. Er zal maar zelden slechts één kandidaat zijn. Maar zelfs

als er maar één kandidaat is, zal in de praktijk de zorgaanbieder de kandidaat kiezen. Daarbij zal gekeken zijn naar managementkwaliteiten, naar goed omgaan met het personeel, dus niet alleen naar vriendelijkheid zijn voor cliënten. Er komt iets meer kijken bij het leiden van een afdeling. Vervolgens wordt de betrokken kandidaat aan de cliëntenraad voorgelegd met de vraag of de raad ermee kan instemmen. Zo zou het althans volgens de nota van wijziging moeten gaan. Dit zal ongetwijfeld vertrouwelijk en besloten gebeuren, omdat het om de benoeming van personen gaat. Als de raad er niet mee kan instemmen en daar goede redenen voor heeft, kunnen er twee dingen gebeuren. De zorgaanbieder zou er misschien verstandig aan doen, mee te gaan en de volgende kandidaat voor te leggen. Er kan echter ook gekozen worden voor de harde weg, waarbij de vertrouwenscommissie een rol krijgt, enz. De cliënten zijn niet de eersten die met mensen aankomen die zo aardig en zo lief zijn.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Dat had ik ook wel begrepen. Ik mag enkele verpleeghuizen en psychiatrische instellingen besturen en weet dat het gaat om uiterst emotionele processen. Als leiding kun je buitengewoon moeilijk ingaan tegen een weigering van de cliëntenraad. Zoiets geeft grote spanningen en het frustreert de verhoudingen, hetgeen soms jaren doorwerkt, terwijl er heel vaak geen andere persoon kan uitkomen dan oorspronkelijk door de leiding is aangewezen. De minister spreekt uit ervaring, misschien mag een eenvoudig kamerlid dat ook doen.

Minister Borst-Eilers: In zo'n situatie zal veel afhangen van de wijze waarop leiding en cliëntenraad met elkaar omgaan. Als iemand benoemd wordt die niet de instemming van de cliëntenraad heeft, terwijl deze raad argumenten aanvoert waarvoor de leiding gevoel zou moeten hebben, is het wijs de mening van de raad te volgen. Er is niets ergers dan dat er een afdelingshoofd rondloopt die in de ogen van de cliënten de sfeer verslechtert of aan de kwaliteit van het verblijf afbreuk doet. De opbrengst van een wat langere, maar heel zorgvuldige procedure zal uiteindelijk groot zijn. Het werken op

een afdeling waar de bewoners tevreden zijn met het personeel is nu eenmaal veel prettiger.

De heer Van der Vlies vroeg of de bevoegdheden van de cliëntenraad niet te ruim zijn. Mevrouw Kamp, de heer Fermina en mevrouw Varma hebben juist de andere kant belicht. Zij vroegen zich juist af of de raad geen ruimere bevoegdheden zou moeten krijgen. De heer Fermina heeft daarbij genoemd het creëren van een nieuwe instemmingsbevoegdheid, namelijk waar het gaat om de regeling van de overlegpositie van de raad. Mevrouw Varma meent dat ook aspecten die betrekking hebben op het algemene beleid van de instelling onder het instemmingsrecht zouden moeten vallen. Mevrouw Kamp zou graag een toelichting hebben op de keuze voor een minimumpakket.

Mevrouw Kamp heeft gelijk: het gaat om een minimumpakket. Naar ik begrepen heb is dat uit de geschiedenis van deze wetgeving te verklaren. Een minimumpakket betekent echter dat er ook meer kan gebeuren. Dat wordt op geen enkele wijze ontraden of verboden. Ik denk dat dat ook verstandig zou zijn wanneer een instelling met de cliëntenraad andere zaken zou bespreken dan in dit wetsvoorstel worden genoemd. Het ligt voor de hand om de zorgaanbieder de ruimte te geven. In het wetsvoorstel zijn slechts die zaken opgenomen die naar onze mening cruciaal zijn en noodzakelijkerwijs geregeld moeten worden op het punt van de medezeggenschap.

Waarborgen inzake de overlegpositie van de cliëntenraad horen naar mijn mening niet tot die cruciale en onmisbare aspecten. De wet kent immers al tal van waarborgen die de overlegpositie van de cliëntenraad zeker stellen. Ik denk aan het recht op informatie en aan de bepalingen over de openbaarheid. Ik zou mevrouw Varma op dit punt niet willen volgen.

Voor het algemene beleid ligt de situatie misschien iets genuanceerder. Het is heel goed mogelijk dat in sommige omstandigheden zorgaanbieders aan de cliëntenraad meer bevoegdheden op dit gebied zouden willen geven. Ik denk niet dat dergelijke omstandigheden zo algemeen zijn dat op dit punt iets moet worden gewijzigd. Lang niet in alle instellingen zal er behoefte zijn aan meer uitgebreide rechten. In het

wetsvoorstel zijn alleen de onderwerpen opgenomen waarvan wij denken dat die voor alle instellingen van belang zijn. Iedere instelling kan hier zelf op variëren in opwaartse richting. In de praktijk gebeurt dit al hier en daar.

Wij kennen verschillende instellingen die al ruime bevoegdheden aan cliëntenraden hebben toegekend zonder dat er een wettelijke verplichting is. Hetzelfde geldt voor de bevoegdheden van reeds bestaande raden. Soms zijn de bevoegdheden zelfs ruimer dan de toekomstige wettelijke verplichting. Dan doet zich de vraag voor of de zorgaanbieder alle bevoegdheden moet handhaven. Wanneer echter een cliëntenraad goed functioneert, zal de zorgaanbieder er alle belang bij hebben, niet aan de bevoegdheden te tornen.

Zowel de heer Middel als mevrouw Kamp heeft gevraagd om een nadere uiteenzetting op het punt van de relatie tussen de bevoegdheden van de cliëntenraad en die van de ondernemingsraad. Ook tijdens de schriftelijke behandeling is gebleken dat er geen volledige duidelijkheid bestaat over de samenloop van bevoegdheden. Ik ben blij dat mij door het stellen van deze vragen de gelegenheid wordt geboden om hier nader op in te gaan. Ik hoop de Kamer ervan te kunnen overtuigen dat er geen sprake zal zijn van echte problemen op dit gebied.

In de praktijk is het niet moeilijk om te concluderen of een voorgenomen besluit wel of niet genomen kan worden. Dat de ondernemingsraad en de cliëntenraad soms op hetzelfde punt een bevoegdheid hebben, hoeft aan het nemen van het besluit geen onoverkomelijke bezwaren in de weg te leggen. Er kunnen zich drie situaties voordoen. In de eerste plaats kunnen beide raden adviesbevoegdheid hebben. In de tweede plaats is er de situatie waarin de ene raad instemmingsbevoegdheid heeft en de andere adviesrecht. In de derde plaats kunnen beide raden instemmingsrecht hebben. Die laatste situatie lijkt op voorhand het meest problematisch.

Bij een fusie hebben beide raden adviesbevoegdheid. Mevrouw Kamp heeft daar met nadruk naar gevraagd. Als beide raden een positief oordeel geven over de plannen van de zorgaanbieder is er geen probleem en kan het besluit

genomen worden. Als beide raden een negatief advies uitbrengen, zal de zorgaanbieder nog eens goed moeten nadenken of het besluit wel verstandig is. Als de aanbieder afwijkt van het advies van de cliëntenraad moet hij daarover met deze raad overleggen. Als hij afwijkt van het advies van de ondernemingsraad kan de raad beroep instellen bij de ondernemingskamer van het gerechtshof in Amsterdam. De ondernemingskamer kan de zorgaanbieder verplichten, het besluit geheel of ten dele in te trekken.

Als de adviezen van de ondernemingsraad en de cliëntenraad niet met elkaar overeenstemmen, kan de zorgaanbieder beslissen welk advies hij wil volgen. In dat geval wijkt hij gemotiveerd van het andere advies af. Ik denk niet dat er ooit sprake van zal zijn dat de raden tegen elkaar uitgespeeld worden. Ik zeg nog eens met nadruk dat het verstandig is dat beide raden overleggen en nagaan of het mogelijk is, een gezamenlijk advies uit te brengen. In het algemeen zal men niet onnodig een tegengesteld standpunt innemen.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! Het is inderdaad goed om tevoren te overleggen. Ik wijs er echter op dat een fusie nogal wat losmaakt binnen een organisatie. Dan zullen ondernemingsraden zich zeer goed realiseren dat er een wettelijk kader is waarbinnen geopereerd moet worden. In de praktijk zie je vaak dat de wettekst erbij gehaald wordt om te zien hoe ver men eventueel kan gaan en wat er gebeurt als de bestuurder of ondernemer het advies niet volgt. Een dergelijke situatie is al niet meer als "normaal" te beschouwen. Dan kunnen er verschillende adviezen worden uitgebracht. De minister zei dat de zorgaanbieder dan zelf mag kiezen voor een instelling. In principe is er dan sprake van een situatie waarin het ene medezeggenschapsorgaan wordt uitgespeeld tegen het andere? Als een advies van een medezeggenschapsorgaan de zorgaanbieder niet bevalt, wordt het gewoon terzijde geschoven, wettelijk kader of niet.

Minister **Borst-Eilers**: In zo'n situatie zal de ondernemingsraad toch beroep kunnen instellen?

De heer **Middel** (PvdA): Nee, dat is

nu juist het punt. In de wet staat dat de zorgaanbieder beargumenteerd af mag wijken van het advies dat hem niet bevalt.

Minister Borst-Eilers: Zulke situaties kunnen het beste bestudeerd worden aan de hand van concrete voorbeelden. Ik denk bijvoorbeeld aan de situatie waarin de leiding van de instelling besloten heeft tot fusie over te gaan, waarbij de cliëntenraad het een goed idee vindt en de ondernemingsraad ertegen is. Ik weet niet of er dan gesproken kan worden van het tegen elkaar uitspelen. De zorgaanbieder kan goede argumenten aandragen voor een fusie. Bovendien zijn er met een fusie altijd procedures van buiten de instelling gemoeid. Zowel de cliëntenraad als de ondernemingsraad zullen goede argumenten aanvoeren. Ik ben niet in staat om dit nu door te exerceren. Met name bij het voorbeeld van fusie acht ik het realiteitsgehalte van deze situatie niet zo hoog. Wellicht is er een ander voorbeeld te geven.

De heer **Middel (PvdA):** Ik vraag de minister nu niet, het proces van een fusie door te exerceren. Overigens werd dit voorbeeld door mevrouw Kamp aangedragen. De PvdA heeft gepleit voor het aanbrengen van een samenhang tussen de systematiek, de inhoud en de reikwijdte van aan de ene kant de Wet op de ondernemingsraden en aan de andere kant deze wet. Als je namelijk binnen één instelling met twee wettelijke kaders werkt op het terrein van de medezeggenschap en de directeur van de instelling heeft met beide medezeggenschapsorganen te maken, dan is het voor alle betrokkenen – de cliënten, het personeel en de instelling – van belang om samenhang te zien tussen beide wetssystematieken. Kan de minister toezeggen dat zij er in de periode tot de evaluatie van de wet al het mogelijke aan zal doen om die samenhang te bereiken?

Minister Borst-Eilers: Ik ben het met de heer Middel eens dat deze zaak goed doordacht moet worden. Misschien moet er overleg gepleegd worden met de organisaties van de instellingen. Ik wil mij er in ieder geval van vergewissen dat er geen reële knelpunten zijn. Mocht zich een dergelijke situatie voordoen, dan zal deze zeker in de evaluatie worden

meegenomen. Er kan natuurlijk actief op geanticipeerd worden in de vorm van een overleg met de Kamer. Dat zeg ik graag toe.

Dan kom ik bij de tweede situatie, waarin één van beide raden instemmingsbevoegdheid en de andere adviesrecht heeft. In dat geval moet de zorgaanbieder de benodigde instemming krijgen. De zorgaanbieder kan dan gemotiveerd van het advies van het andere orgaan afwijken. Ook wat dit betreft mogen wij hopen dat de drie partijen het spel zo soepel mogelijk zullen spelen.

De derde situatie is pikant te noemen. Beide raden hebben instemmingsrecht. In dat geval mag het besluit pas genomen worden als beide organen ermee instemmen. Als een cliëntenraad niet instemt, kan het besluit alleen worden genomen als de commissie van vertrouwenslieden vervangende toestemming verleent. Als de ondernemingsraad niet kan instemmen, kan de kantonrechter vervangende toestemming verlenen. Wanneer beide organen instemming weigeren, dan moet zowel van de commissie van vertrouwenslieden als van de kantonrechter vervangende toestemming worden verkregen. Anders blijft het nemen van een besluit onmogelijk. Er zijn dus enkele punten waarop beide instemmingsrecht hebben. Dat betreft onder andere zaken als veiligheid. Bij de evaluatie zullen wij daarop goed moeten letten.

Duidelijk is op welke wijze toch tot een besluit gekomen kan worden. Door de vorming van de cliëntenraad wordt de hele besluitvorming niet verlamd. Het is natuurlijk niet uitgesloten dat zich hier en daar een probleem, een knelpunt voordoet. Wij zullen daarover overleg voeren om te zien of dit van tevoren reeds kan worden opgelost en hoe wij daarmee dienen om te gaan. Als zich problemen voordoen, zullen zij een grote rol spelen bij de evaluatie.

Ik kom nu toe aan het punt van de vertrouwenscommissie. Mevrouw Oedayraj Singh Varma heeft gerefereerd aan een recente brief van de LOBB en de VNB over het wetsvoorstel waarin deze organisaties voorstellen, de mogelijkheid voor instellingen om zelf een commissie van vertrouwenslieden te vormen te laten vervallen voor sectoren waar representatieve organisaties van cliënten en

zorgaanbieders al een sectorale commissie van vertrouwenslieden hebben ingesteld. Ook de heer Van der Vlies heeft gevraagd naar de visie van de regering op dit voorstel.

Ik zou het voorstel van de LOBB en de VNB niet willen volgen. Naar mijn mening is het in de eerste plaats een zaak van de instellingen om in goed onderling overleg tussen leiding en cliëntenraad een commissie van vertrouwenslieden in te stellen zoals in het wetsvoorstel is geregeld. Ik zie niet in waarom zij daar niet uit zouden komen. Ik denk dat zij een commissie kunnen vormen die het vertrouwen heeft van beide partijen. Ik geloof niet dat er aanleiding is, wettelijk te bepalen dat instellingen zich moeten aansluiten bij landelijke sectorale vertrouwenscommissie die al zijn ingesteld of die worden ingesteld door koepels of door organisaties van aanbieders en cliënten.

Het is wel zo dat indien er zulke sectorale commissies komen, en het staat de organisaties vrij om ze in te stellen, de instellingen zich daarbij aan kunnen sluiten. Zij zijn daarin vrij. Daarvoor is naar mijn mening geen wijziging van artikel 10 nodig. De laatste volzin van het eerste lid van artikel 10 waarin deze mogelijkheid met zoveel woorden is vastgelegd, is zodanig geformuleerd dat deze zin ongewijzigd gehandhaafd kan blijven. Ik kan mij heel goed voorstellen dat instellingen gebruik maken van de sectorale vertrouwenscommissie mits zowel de zorgaanbieder als de cliëntenraad daarin voordeel zien. Ik kan mij echter ook voorstellen dat er instellingen zijn die nadelen zien in zo'n uniforme commissie op afstand. Zij geven misschien de voorkeur aan een eigen commissie dicht bij huis. Mijn conclusie is dus dat er alle aanleiding is om de vrijheid van instellingen die zij op dit punt volgens het wetsvoorstel hebben, niet te beperken.

Mevrouw Oedayraj Singh Varma heeft zich een voorstander verklaard van de situatie waarin representatieve organisaties in een bepaalde zorgsector modelregelingen opstellen over de vormgeving van de medezeggenschap. Die maatregelen zouden dan algemeen bindend verklaard moeten worden. Met dat eerste punt ben ik het eens. Het lijkt mij een goede zaak wanneer organisaties van zorgaanbieders en cliënten in een bepaalde sector met

voorbeelden komen, dus met modelregelingen over de wijze waarop in het kader van de wet aan de medezeggenschap vorm kan worden gegeven. Ik juich het toe dat het Nederlandse patiënten- en consumentenplatform zich op dat punt actief wil tonen. Dit platform zou de instellingen goede hulp kunnen bieden bij het uitvoeren van de wet. Het gaat mij te ver om de modelregelingen algemeen verbindend te verklaren. Dat zou de vrijheid van de instellingen nodeloos beperken. De instellingen moeten de vrijheid houden om naar eigen inzicht vorm te geven aan die medezeggenschap. Als de modelregeling goed in elkaar zit, is er alle kans dat de instellingen deze overneemt. Als de instellingen het een slagje anders willen, moet dat ook kunnen. Een keurslijf acht ik dus ongewenst.

De heer Middel hield een pleidooi voor het omkeren van de toetsingsnorm bij de vertrouwenscommissie. Dat is een interessant maar niet zo makkelijk punt. Onder verwijzing naar de Wet op de ondernemingsraden zei hij dat het bij geschillen tussen de zorgaanbieder en de cliëntenraad beter zou zijn om de bewijslast om te keren in het geval van weigering van instemming met een voorgenomen besluit door de cliëntenraad. In het wetsvoorstel is vastgelegd dat de vertrouwenscommissie moet bezien of de zorgaanbieder in redelijkheid tot zijn voorgenomen besluit heeft kunnen komen. Dat impliceert dus dat de vertrouwenscommissie het bestuursvoornemen als uitgangspunt neemt en dat marginaal moet toetsen. De door de cliëntenraad aangevoerde bezwaren en belangen zullen dan uiteraard gewogen worden. Naar mijn mening is daarmee afdoende gewaarborgd dat die vertrouwenscommissie op een evenwichtige manier rekening houdt met de belangen van de cliënten.

De heer Middel geeft in overweging om de bewijslast om te keren. Dat zou betekenen dat de vertrouwenscommissie het standpunt van de cliëntenraad tot uitgangspunt moet nemen. De vertrouwenscommissie zou dan slechts vervangende instemming aan een voornemen van de zorgaanbieder kunnen verlenen, indien de opstelling van de cliëntenraad apert onredelijk is. Dat is dan de omkering van de bewijslast.

Ik denk dat deze omkering afbreuk zou doen aan de verdeling van de verantwoordelijkheden van de instelling. Het besturen van een instelling is een zaak van de zorgaanbieder. De cliëntenraad heeft een andere bevoegdheid, namelijk medezeggenschap op onderdelen. Als je die bewijslast omkeert, dan krijg je op het punt van het besturen van de instelling toch een soort overwaardering van de cliëntenbelangen ten opzichte van andere belangen waar het bestuur in zijn besluitvorming ook rekening mee moet houden.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! Het gaat niet om medezeggenschap zomaar, het gaat om medezeggenschap op onderdelen van het beleid. Het voorstel voor dat beleid komt van de zorgaanbieder, van de ondernemer. Wij praten hier over wetgeving inzake medezeggenschap. Wij praten over de vertrouwenscommissie die wordt ingesteld in verband met de medezeggenschap. Dus is het ook niet meer dan logisch om de medezeggenschap als uitgangspunt te nemen in het geval er sprake is van de situatie dat de cliëntenraad niet instemt met een voorstel van de directie. Neem ten aanzien van onderdelen van het beleid waarover geen overeenstemming is de cliëntenraad als uitgangspunt! Dat lijkt ons heel logisch als je praat over medezeggenschap. Neem niet het voorgenomen besluit van het management als uitgangspunt!

Minister **Borst-Eilers**: Dit is ook weer zo'n kwestie van afwegen. De heer Middel zal inmiddels wel begrepen hebben dat wij die invalshoek van de cliënt juist in dit wetsvoorstel heel sterk willen positioneren. Desalniettemin gaat het over de zorgaanbieder die met bepaalde argumenten een bepaald besluit wil nemen. Hij hoort vervolgens dat de cliëntenraad het daar niet mee eens is. Er is een vertrouwenscommissie. Die is mede door de cliëntenraad ingesteld en heeft ook het vertrouwen van die raad. Die vertrouwenscommissie gaat dan wegen of de zorgaanbieder in redelijkheid dit besluit heeft kunnen nemen en zij moet daarbij dus ook de belangen van de cliënten meewegen.

Ik denk toch dat dit een voortreffelijke verdeling van rollen is. Ik ben eigenlijk niet van mening dat wij

daar iets aan zouden moeten veranderen. De heer Middel heeft mij dus niet overtuigd. Ik begrijp zijn invalshoek wel, maar wij blijven van mening verschillen.

De bestuurssamenstelling was een van de hoofdonderwerpen in de inbreng van de verschillende leden van de Kamer. Het is ook een heel belangrijk onderwerp. De heer Van der Vlies is van mening dat een bindend voordrachtsrecht zelfs voor één bestuurslid een te grote inbreuk betekent op het bevoegd gezag van een private rechtspersoon. De heer Fermina daarentegen bepleit het voordragen van minimaal twee bestuursleden en heeft dat zelfs in een amendement vastgelegd. De heer Van Middelkoop zit weer meer op de lijn van de heer Van der Vlies en gaat eigenlijk nog een stap verder door bij amendement voor te stellen om het gehele artikel 7 te schrappen. De heer Middel steunt het pleidooi van de vakbeweging om aan cliënten en ondernemingsraad een gelijk recht toe te kennen ten aanzien van het benoemen van bestuurders. De heer Rouvoet had het over "een vreemde eend in de bijt" en over een zekere dubbelheid. Daar kom ik straks op terug. Tot slot heeft de heer Van der Heijden verklaard dat een bindend voordrachtsrecht van het bestuurslid voor de CDA-fractie strikt genomen niet nodig was geweest omdat het vanzelf spreekt dat een goed bestuur met de cliëntenraad overlegt over alle bestuurskandidaten. Hij heeft echter ook gezegd dat de CDA-fractie niet wegloopt van het compromis dat indertijd op dit punt is bereikt en dat een dergelijke bepaling voor een modern bestuur eigenlijk geen knelpunt vormt, gegeven de in stand blijvende statutaire waarborgen.

De redenering van het kabinet om tot dat ene bestuurslid en dat recht van voordracht te komen, heeft men kunnen lezen in de memorie van toelichting en de memorie van antwoord. Die redenering wil ik hier graag nogmaals verdedigen. De nadruk van dit wetsvoorstel ligt op medezeggenschap van de cliënten. De hoofdstructuur die het wetsvoorstel voor die medezeggenschap gekozen heeft, is de structuur van de cliëntenraad. Daar ligt het zwaartepunt en daar ligt het accent.

Zoals de heer Rouvoet heeft gedaan, kan men zich natuurlijk afvragen of het niet dubbelop of strijdig is als men naast het centrale

instrument van de cliëntenraad voor de organisatie en de invalshoek van de medezeggenschap ook in het bestuur nog een bestuurslid moet neerzetten. De heer Rouvoet stelde dat de cliëntenraad voldoende zou moeten zijn om de belangen van de cliënten in samenspraak met het bestuur te behartigen. Toch denk ik en meen ik uit ervaring te weten dat het een wereld van verschil kan inhouden of er aan de bestuurstafel wel of niet iemand speciaal zit om alles wat daar passeert te bezien, te wegen en te beoordelen vanuit de invalshoek van het cliëntenbelang. Dat is toch een ander verhaal dan wanneer het bestuur over allerlei zaken met de cliëntenraad overlegt. Dat ene bestuurslid heeft immers een zeker commitment op dat punt en zet speciaal die bril op. De stem van de cliënt klinkt daarom als het ware aan de bestuurstafel en bij alles wat het bestuur passeert en waar het over debatteert en beslist. Er is dan ten minste één persoon die zich telkens tot taak rekent om zich af te vragen of men wel heeft bedacht hoe dit op cliënten overkomt en wat het voor de klanten, de patiënten, betekent.

Het voorgaande betekent niet dat het tot één lid beperkt hoeft te blijven. Als men dat wil, zou men ook kunnen besluiten dat meerdere bestuursleden mogen worden voorgedragen. De wet – nogmaals: het gaat om een uitkomst van overleg waarbij die weging is gemaakt – kiest op dit punt voor het minimum. Persoonlijk denk ik dat als men eenmaal de smaak te pakken heeft en beseft hoe goed het is om in het bestuur de visie van de cliënt iedere keer in de discussie te horen, verschillende instellingen er wel eens toe zouden kunnen overgaan om het aantal uit te breiden. Ook gelet op het feit dat er in de Kamer heel verschillend over wordt gedacht, meen ik dat wij een prima compromis hebben, maar ik zie aan het aantal mensen dat zich naar de interruptiemicrofoon spoedt dat die conclusie niet door iedereen gedeeld wordt.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Nou, op het laatste punt misschien wel, want ik kan de reactie van de minister op het amendement van collega Fermina best voorstellen. Ik wil echter even terug naar een vorig onderwerp. De minister besprak nogal aanschouwelijk de situatie van

het ene bestuurslid dat zoveel verstand van zaken had op het punt van cliëntenbelangen. Was dat niet een illustratie uit het verleden of ook nog uit de huidige situatie, namelijk de situatie waarin geen cliëntenraad bestaat? Dat is de redenering geweest van zowel de heer Rouvoet als van mij: je praat voor de toekomst over de situatie dat er een cliëntenraad is en dat de cliëntenraad over allerlei zaken mag adviseren en – sterker nog – over een aantal zaken instemmingsrecht heeft. Dan is de figuur waar de minister zo mooi over sprak, veel minder noodzakelijk omdat alle bestuursleden ingevolge dit wetsvoorstel met dezelfde bril naar de cliëntenbelangen moeten kijken.

Minister **Borst-Eilers**: Mijnheer de voorzitter! Ik blijf er toch iets anders over denken. In zo'n bestuursvergadering zullen ook allerlei zaken aan de orde komen waarvan men zich misschien niet heeft gerealiseerd dat het verstandig zou zijn geweest, daarover tevoren de mening van de cliëntenraad te peilen. Als zo'n bestuur zich eenmaal een mening heeft gevormd, vindt het het soms moeilijk van standpunt te veranderen, indien blijkt dat de cliëntenraad een element heeft ingebracht waaraan dat bestuur niet gedacht heeft. Ik denk dat je hier preventief moet werken. Ik blijf van oordeel dat men de stem van de cliënt aan de bestuurstafel wil horen. Het gaat er niet om een fractie te vormen, met meerderheid van stemmen zaken te winnen of iets dergelijks, maar het gaat erom de stem van de cliënt steeds aanwezig te doen zijn.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Betreft de hoofdstructuur van het wetsvoorstel niet als het ware een boodschap aan besturen om rekening te houden met cliëntenbelangen? In die situatie is het toch dubbelop, is er sprake van overkill, om een apart bestuurslid te benoemen? Overigens is dit een bestuurslid in volle rechten en plichten, iemand die afwegingen moet maken welke in sommige situaties kunnen leiden tot een uitspraak die cliënten niet welgevaldig is.

Minister **Borst-Eilers**: Intellectueel kan ik u voor honderd procent volgen, maar gevoelsmatig ben ik van mening dat de kwaliteit van de

discussies aan de bestuurstafel toeneemt door te volgen wat in het wetsvoorstel staat.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Het ligt bij mij ook gevoelsmatig, hoor!

De heer **Rouvoet** (RPF): Ik heb mijn opmerkingen over dat ene bestuurslid dat op bindende voordracht van de cliëntenraad wordt benoemd vooral ingekaderd in de sfeer die ik hier en daar in de stukken en ook in de bijdragen van collega's aantrof. De suggestie is gewekt dat er bestuursbelangen zijn, waarnaast de afdeling cliëntenbelangen zich bevindt. Ik heb de minister gevraagd daarop in te gaan, omdat ik mij er een beetje aan stoer als de indruk wordt gewekt alsof er besturen zijn van organisaties die belangen najagen naast die waarvoor zij zijn opgericht. Ik vind dit wat oneigenlijk in de richting van het particulier initiatief. Ik verdenk de minister daar niet van, maar ik verzoek haar wel daar enige gedachten aan te wijden.

Minister **Borst-Eilers**: Ik geloof dat ik wel begrijp wat de heer Rouvoet bedoelt. Ik denk dat zo'n bestuur er zit met de oprechte intentie om de belangen van de instelling te behartigen met inbegrip van die van de cliënten en de medewerkers, overeenkomstig de doelstelling van de instelling. In dit verband wil ik een vergelijking maken met het werk dat ik gedaan heb sinds mijn beëdiging tot minister. Ik heb tot aan vandaag bijna uitsluitend over geld gesproken, gedeeltelijk zeer tot mijn ongenoegen, ofschoon ik natuurlijk weet dat geld het middel is om beleid te kunnen voeren. In het bestuur van een instelling zullen de zakelijke belangen van de instelling vaak een groot deel van de agenda uitmaken. Het is op het ogenblik in de gezondheidszorg een hard bestaan. Men moet heel goed zakelijk opereren. Dat wil niet zeggen dat men in zo'n bestuur niet zit om het beste voor de cliënten te doen, maar het kan voorkomen dat men naar een bepaald besluit toe redeneert en dat men zich, daar zeer veel aspecten aan de orde zijn, even onvoldoende realiseert dat een alternatief besluit mogelijk is dat iets klantvriendelijker is. Ik blijf het belangrijk vinden dat een persoon aan tafel zit die weet: ik zit hier om op bepaalde dingen gespitst te zijn

en ik moet die dingen inbrengen op het moment dat zij aan de orde zijn.

Voorzitter! Ik heb nog enkele punten te behandelen. Ik hoop dat u mij toestaat, nog even door te gaan.

De **voorzitter**: U krijgt daarvoor uiteraard de ruimte, niet in het minst omdat u hier voor het eerst het woord voert. Echter, ik dring er bij de leden op aan, terughoudendheid te betrachten bij het plegen van interrupties. Ik heb de indruk dat er gedacht wordt dat er met deze behandeling heel lang kan worden doorgegaan maar het is toch de bedoeling dat de behandeling vanmiddag wordt afgerond.

Minister **Borst-Eilers**: Verschillende sprekers hebben opmerkingen gemaakt over de verplichting om naast de besluitenlijst ook de notulen van de bestuursvergaderingen openbaar te maken voor zover die algemene beleidszaken betreffen. De heer Van der Vlies heeft ten aanzien hiervan zelfs een amendement ingediend; ook de heer Rouvoet vindt dat deze verplichting te ver gaat, terwijl mevrouw Kamp haar twijfels heeft geuit. Voorzitter! Ik zou de op dit terrein gedane voorstellen niet willen overnemen. Men zou kunnen zeggen dat er zou kunnen worden volstaan met een besluitenlijst maar als de cliëntenraad alleen van deze lijst kennis kan nemen, kan hij niet nagaan of bij de afwegingen die tot de besluiten hebben geleid ook de cliëntenbelangen aan de orde zijn geweest en zijn meegewogen. Het is slechts in de notulen dat de raad hierover informatie kan aantreffen. Het is tegenwoordig gebruikelijk om compacter en korter te notuleren maar ik meen toch dat ook nu nog, waar een besluit het resultaat is van een belangrijke afweging, die afweging kort wordt weergegeven in de notulen. Op grond hiervan houd ik vol dat de notulen of het verslag van de bedoelde vergadering aan de cliëntenraad bekend moet worden gemaakt.

De verplichting om jaarlijks een verslag op te stellen, is neergelegd in artikel 8. Voorzitter! Ook dit artikel wil ik handhaven. In mijn visie publiceert de instelling een openbaar jaarverslag en besteedt zij in dat verslag ook aandacht aan de cliëntenraad. Daarbij behoeft men niet allerlei vertrouwelijke zaken prijs te geven. Het lijkt mij voldoende, aan

te geven welke mensen van de raad deel uitmaken, hoeveel keer de raad heeft vergaderd, welke onderwerpen daarbij aan de orde kwamen enz. Zo nodig kan ook worden vermeld over welke onderwerpen de raad overleg voerde met het bestuur.

Terecht is aandacht gevraagd voor de kosten van de cliëntenraad. Voorzitter! Al gedurende langere tijd is ervaring opgedaan met geïnstitutionaliseerde medezeggenschap in zorginstellingen, zoals bejaardenoorden, verpleeghuizen, psychiatrische ziekenhuizen en zwakzinnigeninrichtingen. Daarmee is ook enig inzicht verkregen in de kosten die daaraan zijn verbonden. In al die gevallen maken die kosten deel uit van het bestaande budget. Het niveau van deze kosten blijkt zodanig te zijn dat het bestaande budget toereikend is om ze op te vangen. Dat is ook niet verwonderlijk. Enerzijds gaat het om eenmalige kosten, bijvoorbeeld in verband met het opstellen van een reglement. Anderzijds betreft het zaken als het beschikbaar stellen van een vergaderruimte, waar natuurlijk ook het licht aan moet en consumpties moeten worden verstrekt. Welnu, die vergaderruimte is er al en die andere zaken vormen een marginale post. Wat minder marginaal zijn de kosten, verbonden aan de kantoorbenodigheden enz. die aan de cliëntenraad beschikbaar moeten worden gesteld maar ook die kosten zijn overkomelijk. Het is mogelijk dat er eenmalig bijvoorbeeld een PC moet worden aangeschaft maar ook die kosten zijn niet onoverkomelijk. Mijns inziens wordt in het wetsvoorstel terecht uitgegaan van de veronderstelling, dat de kosten een zodanige omvang hebben dat extra voorzieningen niet nodig zijn.

De leden van de cliëntenraad zouden scholing en training moeten kunnen volgen. Dat zou aardig in de papieren kunnen lopen, al zal dat vrij incidenteel gebeuren als de bezetting van de cliëntenraad aardig stabiel is. Ik vraag mij echter af of hier nu niet een taak aanwezig is voor de Landelijke patiënten- en consumentenfederatie, die ook al op een andere wijze hiermee bezig is. Misschien is dat, ook al gelet op de subsidies die het van mijn ministerie ontvangt, bereid en in staat om enige ruimte te maken voor een scholingsprogramma voor cliëntenraden. Concluderend zou ik op dit

punt geen wijziging willen aanbrengen.

Ik kom op een aantal punten die meestal slechts door één lid naar voren zijn gebracht. De heer Van Middelkoop sprak over artikel 7 van de Wet op de bejaardenoorden, dat tot stand is gekomen na intensief overleg tussen regering en parlement. De wetgever heeft destijds besloten er een delegatiebepaling naar provincie en vier grote gemeenten op het punt van de bestuursamenstelling in op te nemen. Ten aanzien van de verwijzing naar de provinciale verordeningen op grond van de Wet op de bejaardenoorden is in de memorie van toelichting en in de memorie van antwoord opgemerkt, dat dit uit staatsrechtelijk oogpunt niet onomstreden is. Immers, ingevolge artikel 8 van de Grondwet kan het recht van vereniging slechts door de formele wetgever worden beperkt. Een beperking van het grondrecht inzake de bestuursamenstelling van rechtspersonen door anderen dan de formele wetgever moet derhalve in strijd worden geacht met het delegatieverbod in artikel 8.

Dat betekent waarschijnlijk dat de wetgever er indertijd, bij het initiatiefwetsvoorstel van Langedijk en Meijer, een andere opvatting op na hield dan de huidige wetgever. Opvattingen kunnen echter in de tijd wijzigen. Ik hoop met deze korte uiteenzetting tevens de vraag van mevrouw Kamp waarom de verordeningen inzake de bestuursamenstelling in het kader van de Wet op de bejaardenoorden naar hedendaagse inzichten te ver gingen, te hebben beantwoord.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik denk niet dat er destijds een andere opvatting was. Ik heb daar nog enige kennis van. Men heeft er toen gewoon niet aan gedacht dat het niet kon. Het staatsrechtelijke aspect is toen helemaal niet in discussie geweest. Mijn vraag aan de minister van VWS was hoe het toch mogelijk is, waar wij al vele jaren geleden strijd met de Grondwet constateerden – dat is toch niet niks – dat niet onmiddellijk is ingegrepen. Dat moest toch bij voorrang worden goedge maakt? Ik geef die vraag nu aan de minister mee, want ik realiseer mij dat het nu mosterd na de maaltijd is.

Minister **Borst-Eilers**: Ik neem die vraag mee.

De heer Van der Vlies heeft mij gevraagd, te bevestigen dat er na de totstandkoming van deze wet geen ruimte meer is voor een medezeggenschapsregeling bij provinciale verordening. Uit het voorgaande zal duidelijk zijn dat ik dat volmondig kan bevestigen voor wat betreft het aspect bestuurs-samenstelling.

Het antwoord op de vraag van mevrouw Varma of de woon-zorgcomplexen onder de wet vallen luidt ontkennend. De zorginstelling die bij de wozoco's de zorg verleent valt echter wel onder het wetsvoorstel. Men kan dan denken aan de instellingen van thuiszorg of aan het bejaardenoord dat zorg biedt in een wozoco.

Mevrouw Kamp is met de regering van mening dat de cliëntenraad zich in eerste instantie bezighoudt met het behartigen van de belangen van cliënten en niet gericht is op geïnstitutionaliseerde belangen-behartiging. Zij vraagt hoe ervoor gezorgd kan worden dat het niet de kant van een geïnstitutionaliseerde belangenbehartiging door cliënten opgaat. Daarbij zou maximalisering van de zorg ontstaan, door het opschroeven van wensen.

De cliëntenraden krijgen advies- en instemmingsbevoegdheden ten aanzien van voorgenomen besluiten van de zorgaanbieder. Het gaat hierbij om onderwerpen die uiteraard raken aan de inhoud van de zorg of het verblijf in een instelling. Wij hoeven niet bang te zijn voor kostenopdrivende adviezen van de cliëntenraden. De cliëntenraden zijn in eerste instantie geïnteresseerd in de kwaliteit van de zorgverlening en van het woon- en leefklimaat. Door deze zaken ontstaan geen kostenopdrivende ontwikkelingen. Ik doel hierbij op de omvang en de inhoud van de zorg. In artikel 3 gaat het hier niet over. Deze zaken zijn in andere wetten, zoals in de AWBZ, vormgegeven. Dit soort aspecten komt op landelijk niveau aan de orde. Ik ben graag bereid om dit punt bij de evaluatie mee te nemen. Ik maak mij er geen zorgen over.

De heren Middel en Rouvoet en mevrouw Kamp vroegen, gezien het dubbeltraject van het wetsvoorstel klachtwet en de onderhavige wet, waarom het wetsvoorstel klachtwet zorginstellingen door het huidige kabinet voor nader beraad is

aangehouden in tegenstelling tot de wet waarover wij vandaag spreken. Uit het eindverslag van de Kamer over het wetsvoorstel klachtrecht is ons gebleken dat vele fracties kritisch ten opzichte van een aantal belangrijke onderdelen staan. De staatssecretaris en ik delen deze kritiek. Om die reden en om ons nog wat tijd te gunnen om na te denken, willen wij ons nader over het wetsvoorstel beraden. Het zal ons echter zeker lukken om nog dit jaar een nota naar aanleiding van het eindverslag naar de Kamer te sturen. Deze nota zal waarschijnlijk vergezeld zijn van een nota van wijziging.

Dan kom ik te spreken over de geestelijke verzorging. De heer Van Middelkoop vroeg of de regering nog eens wil kijken naar de definiëring van het begrip "cliënt" in dit wetsvoorstel en het wetsvoorstel over de geestelijke verzorging. Hij vroeg zich af of het individuele recht op geestelijke verzorging zich niet verzet tegen opnemings van dit onderwerp in artikel 3. Wat de definiëring van het begrip "cliënt" betreft, is het verschil in formulering tussen beide wetsvoorstellen niet erg groot. Dit wetsvoorstel spreekt van een "natuurlijk persoon ten behoeve van wie de instelling werkzaam is". Het wetsvoorstel geestelijke verzorging, zorginstellingen en justitiële instellingen zegt: "cliënten zijn personen ten behoeve van wie de instelling bij de verwezenlijking van haar doelstelling werkt". Voor de volledigheid is in de laatste omschrijving opgenomen de toevoeging "bij de verwezenlijking van haar doelstelling", maar nodig is een dergelijke toevoeging niet, omdat het moeilijk voor te stellen is dat een instelling anders dan of zelfs niet ter verwezenlijking van haar doelstelling werkzaam kan zijn.

Dat het algemene beleid van de instellingen op het gebied van de geestelijke verzorging onder het instemmingsrecht valt, wil niet zeggen dat dit botst met een individueel recht op geestelijke verzorging. Het is duidelijk dat het wetsvoorstel geestelijke verzorging regels stelt ter verzekering van de toegankelijkheid en de beschikbaarheid van geestelijke verzorging in instellingen in de zorgsector en justitiële richtingen. In het wetsvoorstel wordt de verplichting opgelegd om te zorgen voor "het beschikbaar zijn in de instelling" dan wel

"toegang verlenen tot de geestelijke verzorging". De instelling moet dus een beleid formuleren.

Het beleid op het punt van de geestelijke verzorging van cliënten moet ter toetsing worden voorgelegd aan de cliëntenraad. Dit zal niet botsen met de individuele rechten van de patiënt om toegang te verkrijgen tot de geestelijke verzorging waar deze behoefte aan heeft. Ik zie, als ik de twee wetten naast elkaar leg, geen conflict.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik zie dat ook niet bij voorbaat. De cliëntenraad heeft op dit punt instemmingsrecht. Stel, dat een bestuur een voorstel doet over de beschikbaarheid van geestelijke verzorging. Het gaat dan concreet om de vraag wanneer een dominee, een pastor of een humanistisch raadsman een instelling mag binnenkomen. Daarmee moet de cliëntenraad instemmen. Het is mogelijk dat maar een paar mensen in zo'n instelling behoefte hebben aan geestelijke verzorging en dat de meerderheid van de cliëntenraad bereid is die behoefte te respecteren, maar alleen op zondag of misschien alleen op zaterdag. Het is wat academisch, maar in zo'n geval botst het instemmingsrecht met het aan individuen toegekende recht in het nieuwe wetsvoorstel. Er is dus sprake van een botsing van wetgeving. Twee wetten schuren als het ware langs elkaar.

Minister **Borst-Eilers**: Als ik de leiding van die zorginstelling was, zou ik de weigering van de cliëntenraad om op dit punt in te stemmen, naast mij neerleggen, in de heilige overtuiging dat een goede vertrouwenscommissie mij gelijk zou geven. Maar ik denk eerder aan de omgekeerde situatie, waarin de cliëntenraad meent dat de zorgaanbieder op dit punt te weinig doet en bijvoorbeeld ook geestelijke verzorging van een andere richting beschikbaar wil hebben. Dan kan de cliëntenraad instemming onthouden. In het voorbeeld van de heer Middelkoop zou de cliëntenraad besluiten dat de dominee alleen op zondag mag komen. Dat zou natuurlijk volstrekt onterecht zijn.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik krijg steeds meer de neiging om die zaak te regelen...

De **voorzitter**: Ik moet u onderbreken. Er is nog een hele tweede termijn. Als dit onderwerp zo relevant is, kunt u uw tweede termijn eraan besteden.

Minister Borst-Eilers: De heer Fermina heeft aandacht gevraagd voor homoseksuele ouderen in bejaardenoorden, verzorgingshuizen en dergelijke. Het is ook mij bekend dat er onlangs een onderzoek is gedaan naar de homovriendelijkheid van verzorgingshuizen in Amsterdam, waaruit bleek dat bewoners van verzorgingshuizen problemen kunnen hebben en in de praktijk ook hebben met het uitkomen voor hun seksuele voorkeur. Dit ligt niet alleen aan die personen zelf; soms is er sprake van een uitgesproken homo-onvriendelijk klimaat. Ik vind dat betreurenswaardig. Ik acht dat absoluut niet wenselijk en niet meer van deze tijd. Ik wijs er met klem op dat op grond van de in 1984 gewijzigde Wet op de bejaardenoorden het expliciet weigeren van opname van homoseksuele paren in strijd is met de wet. In Nederland moet het even vanzelfsprekend zijn dat de homopartner van een oudere met indicatie meeverhuist als dat het geval is met een heteropartner. Ik vind dit een belangrijk punt en zeg gaarne toe dat in het kader van het homo-emancipatiebeleid van mijn departement, een beleidsonderdeel dat onder de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris valt, nader aandacht zal worden besteed aan het vraagstuk van de homoseksuele ouderen. Het gaat immers om mensen van wie de generatiegenoten soms opvattingen hebben die in hun tijd heel begrijpelijk waren, maar die kwetsend kunnen zijn voor hun homoseksuele leeftijdsgenoten.

De woordvoerders van de VVD en de Partij van de Arbeid hebben erop gewezen dat de vrijwilligers in dit wetsvoorstel buiten beeld blijven, terwijl zij in deze sector heel actief zijn, nuttig werk verrichten en onmisbaar zijn. Dit alles onderschrijf ik van harte. Toch vind ik dat de positie van de vrijwilliger principieel anders is dan die van de cliënt en dat een regeling voor vrijwilligers niet in dit wetsvoorstel thuishoort. Een moderne instelling zal uit welbegrepen eigenbelang wel iets regelen voor de medezeggenschap van vrijwilligers, juist omdat zij onmisbaar zijn en nuttig werk verrichten. Mochten er signalen van

zijn dat dit onvoldoende gebeurt, dan zal ik er graag aandacht aan schenken.

De heren Middel en Van der Heijden hebben gevraagd of wellicht een evaluatiebepaling in de wet moet worden opgenomen. Ik herhaal dat het van zorgvuldigheid getuigt om de implementatie van deze wetgeving nauwgezet te volgen en om de samenhang van deze wetgeving met andere wetgeving in het oog te houden. Ik zeg graag toe dat deze wet binnen een redelijke periode zal worden geëvalueerd, waarbij ik denk aan uiterlijk een periode van vier tot vijf jaar na inwerkingtreding. Ook kan er in de tussenliggende tijd een zekere monitoring plaatsvinden.

Dan kom ik nu tot een snelle reactie op de verschillende amendementen. De heer Van der Vlies heeft in zijn amendement op stuk nr. 9 gevraagd om een beperking van de reikwijdte van de wet tot de intramurale zorgverlening. Ik denk dat uit mijn betoog duidelijk is geworden dat ik er niets voor voel om de reikwijdte van de wet op dit punt te beperken.

In zijn amendement op stuk nr. 10 heeft de heer Van der Vlies gevraagd om een globalere formulering van hetgeen nu in het wetsvoorstel staat. Ook dit acht ik geen verbetering. Door tekstwijziging zou ten onrechte de indruk kunnen ontstaan dat de cliëntenraad alleen bij intramurale instellingen over die zaken kan meepraten.

Het amendement van de heer Van der Vlies op stuk nr. 11 betrof de beperking van het instemmingsrecht. Naar mijn mening zijn de betrokken onderwerpen specifiek van cliëntenbelang. Daarom wil ik het instemmingsrecht uitdrukkelijk handhaven.

In zijn amendement op stuk nr. 12 verzoekt de heer Van der Vlies het woord "bindende" te laten vervallen. Ik denk dat uit de discussie al wel gebleken is dat ik bezwaren tegen dit amendement heb.

Over de afschaffing van de verplichting tot verslaglegging over de toepassing van de wet heb ik zoëven al het een en ander gezegd. Verslagen zijn ook nog relevant in verband met de komende evaluatie van de wet. Ik denk dat het dus het beste zal zijn het verslag over de cliëntenraad op te nemen in het jaarverslag van de instelling. Het zal de Kamer dan ook duidelijk zijn dat

ik weinig voel voor het amendement op stuk nr. 13.

Dan het amendement van de heer Van der Vlies op stuk nr. 14, over de openbaarheid van de notulen. Hoewel ik aanvankelijk dacht dat volstaan zou kunnen worden met een besluitenlijst, heb ik bij nader doordenken toch de conclusie bereikt die ik zojuist aan de Kamer heb voorgelegd, namelijk dat er argumenten zijn om vast te houden aan het standpunt dat niet alleen de besluitenlijst, maar ook het verslag van de bestuursvergadering op de punten waar het om draait aan de cliëntenraad ter kennis kan komen.

De heer Van Middelkoop heeft een amendement op stuk nr. 15 ingediend waarin hij voorstelt de cliëntenraad geen enkele invloed te laten hebben op de bestuurs-samenstelling. Het zal de Kamer duidelijk zijn dat dit mij te ver gaat en dat ik dit amendement afwijs.

Ik heb al betoogd dat ik het niet eens ben met het gestelde in het amendement van mevrouw Varma over opname in de wet van afstemming tussen cliëntenraden en het betrokken regionale patiënten- of consumentenplatform.

Het amendement van mevrouw Varma over de zekerstelling van de middelen is, evenals meerdere voorstellen die zij gedaan heeft, sympathiek. Maar ik heb er wel behoefte aan tot een afgrenzing te komen, bijvoorbeeld door een formulering te kiezen in de zin van artikel 22 van de Wet op de ondernemingsraden. Dit kan leiden tot een inkadering, tot een omschrijving van het begrip "redelijkerwijs noodzakelijke kosten". Zover zou ik wel willen gaan.

Op het verzoek om het instemmingsrecht te vergroten op de wijze zoals verwoord in het amendement van mevrouw Varma op stuk nr. 20 is mijn commentaar, dat ik dat voor dit moment een stap te ver vind.

Ik ben het niet eens met het verplicht opleggen van de sectorale vertrouwenscommissie, zoals beschreven in het amendement van mevrouw Varma op stuk nr. 21.

Ik krijg zojuist een amendement van de heer Van der Heijden op stuk nr. 24 onder ogen.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Dit amendement heeft de minister wel heel snel bereikt. Het lijkt mij goed als zij, voordat zij er een oordeel

over uitsprekt, mijn toelichting in tweede termijn afwacht.

Minister **Borst-Eilers**: Ik denk dat dit amendement inderdaad enige toelichting behoeft.

Het amendement van de heer Fermina op stuk nr. 22 strekt ertoe dat een zorgaanbieder voorzieningen die noodzakelijk zijn voor de benoeming van de leden van de cliëntenraad, elke twee jaar opnieuw treft. Dit amendement is mij sympathiek; het oordeel erover laat ik graag aan de Kamer.

Tegen het amendement van de heer Fermina op stuk nr. 23, ertoe strekkende dat de cliëntenraad twee bestuursleden bindend voordraagt in instellingen waar patiënten langere tijd verblijven, heb ik bezwaar. Ik heb dat bezwaar in mijn betoog reeds toegelicht.

De **voorzitter**: Ik dring er bij de leden op aan, de spreektijd in tweede termijn te beperken tot maximaal een derde van de voor de eerste termijn opgegeven spreektijd.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik zeg de minister dank voor haar beantwoording. Het is de eerste keer dat zij optreedt in de Kamer en van de deskundigheid die haar al in ruime mate is toegedicht toen zij werd aangezocht voor dit ambt, is in dit debat reeds gebleken. Dat mag zij als een compliment beschouwen. Overigens verschillen wij over een en ander nogal van mening. Een van de aardige dingen in dit huis is dat waardering voor personen en verschillen van inzicht van elkaar te onderscheiden zijn.

Voorzitter! Ik zal mij proberen te houden aan uw advies om binnen een derde van de opgegeven spreektijd in eerste termijn te blijven. In alle bescheidenheid die mij in uw richting past, merk ik wel op dat u zich dient te realiseren dat tijdens het debat allerlei zaken zijn ingebracht waarop een reactie niet kan uitblijven.

De minister stelt het belang van de patiënt-cliënt voorop. Het gaat om de kwaliteit van de zorg. Daarin heeft ook de overheid een taak. De minister zal van de SGP-fractie begrepen hebben dat dat ook haar visie is. Het gaat niet alleen om materiële kanten, die in de sfeer van

de volksgezondheid de laatste jaren een geweldige rol zijn gaan spelen, maar ook om de immateriële kant van de zaak: het zich welbevinden van mensen die zijn aangewezen op zorgvoorzieningen en die helaas genoodzaakt zijn zich langdurig of zelfs permanent elders te bevinden.

Daarbij is de afhankelijkheidsrelatie belangrijk. Die zou, aldus de minister, een ingreep in de grondwettelijke vrijheid rechtvaardigen. De SGP-fractie heeft daar nog altijd moeite mee, niet dat er niet het een en ander gebeuren moet, niet dat er niet het een en ander gebeuren kan en bevorderd mag worden, maar het gaat ver om autonome instellingen verplichtingen op te leggen die een duidelijke inbreuk maken op die grondwettelijk verankerde vrijheden. Daarvoor moet je van goeden huize komen, daarvoor moet je zwaarwichtige argumenten hebben. Het eindoordeel van de SGP-fractie zal bij de stemming blijken. Wij hebben op dit punt nog altijd grote twijfels.

Het gaat ons vooral om het vertrouwen over en weer; het vertrouwen van de cliënten in de besturen van de instellingen waarop ze zijn aangewezen. Een bestuur zou inadequaat zijn en onwijs handelen als geen rekening wordt gehouden met hetgeen onder de cliënten leeft aan billijke en redelijke wensen. Bij het elkaar schenken van het vertrouwen is een zekere verwantschap vanuit een identiteit bepaald niet te veronachtzamen. Dat is ongeveer de uitgangspositie van de SGP-fractie.

Het zal de minister niet zijn ontgaan dat wij ons op onderdelen verzetten tegen een instemmingsrecht. Ik heb twee uitzonderingen gemaakt waarbij het instemmingsrecht, ervan uitgaande dat er een cliëntenraad is, relevant is. De minister moet overigens goed begrijpen dat ook ik hecht aan goed overleg, aan het luisteren naar elkaar. Ter wille van het leefklimaat moet men zo lang mogelijk in positieve zin op elkaar reageren. Daarnaast gaat het echter om een heldere bevoegdheidsstructuur en een goede verantwoordelijkheidstoeiding. Inspraak en overleg zijn voor ons nog altijd andere begrippen dan medezeggenschap. In de jaren zeventig werd wel populair gezegd dat een ander op de stoel van de directie kon gaan zitten. In die tijd is hier uitgebreid over gediscussieerd. Gisteren is nog omstandig verwoord

dat dit wetsvoorstel hier mede uitvloeisel van is.

Voorzitter! De zelfregulering. De laatste jaren is er heel wat bereikt. Het zal altijd een kunst blijven om het laatste schaap over de dam te krijgen. Hoewel als er één schaap over de dam is, volgen ze spreekwoordelijk zowat allemaal. Met dit wetsvoorstel is er echter meer sprake van dat het schaap over de dam geduwd wordt, vanwege het afdwingbare element. Wij zullen het grondwettelijke aspect afwegen. Voor ons is de noodzaak zo ver te gaan bepaald nog niet aangetoond.

Voorzitter! De minister is ingegaan op mijn amendement inzake de reikwijdte voor de extramurale sector. Bij interruptie heb ik tegenvoorbeelden gegeven en ik heb geen doorslaggevende argumenten aangetroffen om mijn amendement in te trekken. De praktijk van het leven levert voldoende aanwijzingen op dat er redenen zijn om de Kamer te blijven voorhouden dat wij hier kritisch naar moeten kijken. Ik beveel mijn amendement dan ook van harte aan.

De minister heeft gezegd dat wanneer kan worden onderbouwd dat het een instelling niet kan lukken om een cliëntenraad samen te stellen, zij niet moeilijk zal doen. Dit betreft de flexibiliteit waar de heer Middel over heeft gesproken. Ik wijs er echter op dat dit ook onduidelijkheid schept. Als tevoren duidelijk is dat in bepaalde instellingen – ik heb ze genoemd – geen goede cliëntenraad mogelijk is, bijvoorbeeld vanwege gebrek aan continuïteit, is het beter om duidelijkheid te scheppen en in te zetten op de samspraak tussen organisaties die patiënten- en cliëntenbelangen vertegenwoordigen en instellingsbesturen. Dan zijn de cliënten echter niet rechtstreeks partij.

Voorzitter! De bevoegdheden van de cliëntenraad. Ik zeg nogmaals dat de SGP-fractie de redelijkheid inziet van het instemmingsrecht ten aanzien van de klachtenregeling en ten aanzien van de regeling op grond waarvan de cliëntenraad functioneert. Dit geldt echter niet voor de kwaliteit en het functioneren van het afdelingshoofd. Wat de kwaliteit betreft, zien wij uit naar de kwaliteitswet. Op dat punt heeft de zorgaanbieder een verantwoordelijkheid. Daarover moet worden gerapporteerd en er kunnen vragen over worden gesteld. Daaronder vallen

ook de omgevingsfactoren voor de patiënt-cliënt. De minister doelde op de situatie dat er in de eigen woning iets gebeurt met een inwonende patiënt-cliënt. De patiënt-cliënt wil dan zelf wel zeggenschap hebben. Maar dat is nu juist het punt. De patiënt-cliënt – hoe pijnlijk dat ook is – heeft en beheert niet de sleutel van die woning. De andere kant van de zaak is dat er dan een autonome organisatie is die diensten verleent. Kortom, ik zou op de punten die ik zojuist noemde in de adviessfeer willen blijven en dus in de overlegsfeer. Wat mij betreft wordt er net zo lang overleg gevoerd totdat er consensus is, maar er mag geen sprake zijn van afdwingbare verplichtingen.

Dan kom ik bij de voordracht wat de bestuurssamenstelling betreft. Ik houd de minister nogmaals de risico's voor die daaraan verbonden zijn. Zij hamert erop dat het cliëntenbelang voldoende stem krijgt in het bestuursberaad, alsof niet alle bestuursleden een taakopvatting dienen te hebben waaraan het cliëntenbelang inherent is. Het instellen van een kwaliteitszetel voor een cliëntenvertegenwoordiger zou de uitwerking kunnen hebben alsof de andere vertegenwoordigers een vrijbrief hebben gekregen, andere belangen die tegen het cliëntenbelang ingaan te verdedigen. Bijten wij niet in onze eigen staart als wij dit te ver doorzetten? Wat zou er gebeuren als een niet bindende voordracht – dus een voordracht van de cliëntenraad – aan het bestuur wordt voorgelegd en het bestuur zou dat ongemotiveerd negeren? Dan is toch de sfeer bedorven? Als er dan geen harde argumenten zijn, komt dat bestuur zichzelf absoluut tegen. Daar zal het voor waken.

Ik denk in dit verband aan het arbeidsvoorwaardenoverleg in de marktsector en ook in de sfeer van het overheidspersoneel. Moeten die organisaties nu de typische belangen van WAO'ers, van ouderen en van gehandicapten niet openhartig naar voren brengen? Er is in die kringen wel gepleit voor een zetel in zulke delegaties ter onderhandeling. Daar is altijd van afgezien, omdat een en ander integraler moet worden gezien. Die overwegingen maak ik ook op dit punt. Daarom heb ik over dit onderwerp een amendement ingediend.

Voorzitter! Nog een enkele opmerking over de openbaarmaking

van notulen. Het openbaar maken van notulen kan voor bevoegde gezagen inhouden dat de notulen daarop worden geredigeerd. Dat is voor de geschiedschrijving niet adequaat. Daarom pleit ik voor een besluitenlijst waarin het cliëntenbelang ten opzichte van andere belangen zichtbaar kan worden gemaakt. Zo'n besluitenlijst komt op de agenda van de cliëntenraad. Er zal dan samspraak kunnen ontstaan met het bevoegde gezag en dan kunnen er nadere vragen over worden gesteld.

Wat de verslaglegging betreft heb ik als voornaamste punt de deregulering naar voren gebracht en ik heb gesproken over het schrappen van artikel 8. Immers, nu staat er dat er een schriftelijk verslag moet komen over de wijze waarop een en ander werkt. De minister heeft tot twee keer toe gezegd dat hierover ook een paragraaf in het jaarverslag kan worden opgenomen. Daar had ik het nu juist over. Zou het dan niet vanzelfsprekend behoren te zijn dat in het jaarverslag alle wettelijke verplichtingen waaraan het bevoegde gezag achtereenvolgens is gehouden, worden verantwoord? Als deze wet kracht van wet heeft, zal dat in het jaarverslag neer moeten slaan. Als dat niet gebeurt, zal de inspectie daarover vragen stellen. Ik heb er geen principiële bezwaren tegen om naast het jaarverslag nog een verplicht schriftelijk verslag te presenteren in het kader van de deregulering. Is het echter nodig? Ik vind het meer een praktisch punt. Kan dat verslag niet geïntegreerd worden in het jaarverslag zodat beide een geheel vormen?

De kosten kan ik op dit moment niet geheel overzien. Ik heb zo mijn twijfels. Wij kunnen in de loop der tijd, zeker bij de evaluatie en per begroting op die kosten terugkomen. Ik ben op dit moment geneigd, de minister het voordeel van de twijfel te geven.

□

De heer **Fermina** (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de minister voor haar duidelijke, zorgvuldige en charmante beantwoording van onze vragen. De minister heeft met haar antwoord een aantal onzekerheden bij ons weggenomen. Mijn fractie onderschrijft nogmaals hoe belangrijk dit wetsvoorstel voor haar is. Indien het wetsvoorstel wordt

aangenomen, kunnen wij met recht zeggen dat op het gebied van de medezeggenschap van cliënten en zorginstellingen vooruitgang is geboekt.

In mijn eerste termijn heb ik gesproken over het belang van ten minste twee bestuursleden die worden benoemd op een bindende voordracht van de cliëntenraad. De minister wijst dat voorstel af. Haar argumenten zijn mij niet helemaal duidelijk. Ik meen dat de minister gezegd heeft dat minimaal een bestuurslid wordt benoemd op bindende voordracht van de cliëntenraad en dat aan de instellingen een zelfde ruimte wordt overgelaten om in een bepaalde situatie over te gaan tot twee of drie bindende voordrachten. Dat betekent dat er nog ruimte zit in het wetsvoorstel. Omdat ik uit het antwoord van de minister opmaak dat er nog ruimte is, wil ik mij beraden op het indienen van een motie. Ik zal daarover overleg plegen met mijn fractiegenoten en de coalitiepartners.

Gisteren is in het verband van een, twee of drie bindende voordrachten gesproken over de Grondwet, met name door de heer Van Middelkoop. De regering spreekt over één bindende voordracht door de cliëntenraad. De minister spreekt in haar antwoord over de mogelijkheid van twee of drie bindende voordrachten. Ik verwijs daarom naar dit antwoord. Wie ben ik als het kabinet zelf zegt dat er geen problemen zijn met de Grondwet?

Ons tweede amendement heeft geen verduidelijking nodig. De minister heeft gezegd dat zij het aan de overige leden van deze Kamer overlaat, te oordelen over de periode van twee jaar. Wij doen een beroep op onze collega's, hieraan extra aandacht te besteden.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Voorzitter! Mag ik een technische vraag stellen? Ik begrijp namelijk een deel van het amendement van de heer Fermina niet. De strekking begrijp ik: telkens opnieuw moet aan de cliënten voorgesteld worden om aan een cliëntenraad te beginnen. Wat voegt de heer Fermina aan de wet toe als hij in zijn amendement zegt dat de zorgaanbieder de voorzieningen die op grond van die regeling noodzakelijk zijn voor de benoeming van de leden van de cliëntenraad moet treffen? Wat moet

ik verstaan onder die bedoelde voorzieningen?

De heer **Fermina** (D66): Die voorzieningen sluiten aan bij hetgeen reeds in het wetsvoorstel staat. Ik zeg dus niets nieuws.

Mijnheer de voorzitter! Ik wil nog even iets zeggen over de overige amendementen. De minister heeft duidelijk gemaakt hoe zij over de amendementen van GroenLinks denkt. Naar mijn mening is een aantal daarvan overbodig. Ik wil nog even wachten met het geven van mijn mening over het tweede amendement van GroenLinks. Daarover zal mijn fractie zich beraden.

Bij de meeste amendementen van de heer Van Middelkoop is er volgens mij toch sprake van een stuk beperking. De minister heeft dat ook al eerder gezegd. Wij geven ruimte om dit beleid te laten slagen. Als ik de amendementen in hun totaliteit doorneem, dan heb ik enigszins moeite met die beperking. Daarom wil ik nu reeds zeggen dat mijn fractie er in eerste instantie waarschijnlijk niet mee akkoord zal kunnen gaan.

De minister heeft een reactie gegeven op de problematiek van de homoseksuele ouderen in verpleeg- en verzorgingstehuizen. Ik ben heel erg blij met haar beantwoording op dit punt. Zij heeft aangegeven dat deze problematiek bij haar bekend is. Ik heb gisteren geprobeerd om het via een omweg hier te bespreken. Wij hebben gisteren en vandaag gesproken over medezeggenschap en over het recht voor een ieder om te leven zoals hij of zij dat wil. Mijn fractie is van mening dat dit bij uitstek de gelegenheid is om deze problematiek in te brengen. Wij zijn blij met de toezegging van de minister om de desbetreffende problematiek bij verdere besprekingen te betrekken.

Mijnheer de voorzitter! Al onze vragen uit eerste termijn zijn beantwoord. Wij zijn daar content mee.

□

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Ik wil beginnen met de minister te danken voor de zeer heldere en ook efficiënte wijze van beantwoording. Dit is, zeker als het over wetgeving

gaat, een uiterst plezierige eerste ontmoeting geweest.

Het zal haar tijdens dit debat niet zijn ontgaan dat ik wat oppositioneel ben geweest in de bejegening van het wetsvoorstel, maar laat ik vooropstellen dat er over de zaak zelf tussen haar en mij weinig verschil van mening bestaat. Je moet luisteren naar cliënten en alle ruimte geven voor cliëntenraden en dergelijke. Daarover bestaat geen verschil van mening. Dat is een kwestie van moderne zorg, om het zo maar even te formuleren.

Ik sta hier niet als patiënt, zelfs niet als potentiële patiënt, maar als een onderdeel van de wetgevende macht. De vraag die voorligt – en dat is mijn inzet – is: is het nodig om met wetgeving te komen? Ik moet zeggen dat ik op dat punt bij lange na nog niet overtuigd ben door de beantwoording van de minister.

Ik constateer wel met enige voldoening dat de minister heeft opgemerkt dat het feit van de collectieve financiering geen doorslaggevend argument is, geen voldoende rechtsgrond creëert voor het opleggen van democratiseringsmaatregelen. Dat antwoord kan de heer Middel in zijn zak steken, want hij stak daar gisteren tijdens onze discussie wat meer op in.

Ik ben het ook eens met de minister als zij vooral insteekt op het punt van de afhankelijkheid van de cliënt. Het is misschien wat al te logisch, maar ik wil toch de vraag stellen of afhankelijkheid als zodanig een garantie is voor een goed inzicht in kwaliteitsbeleid. Het gaat om het meespreken over zaken die normaal des bestuurs zijn. De minister aanhorende, dacht ik: is misschien ook die sprong niet te gemakkelijk gemaakt? Maar – dat zeg ik dan maar zelf – het wordt misschien wat academisch.

Het gaat mij om het volgende punt. Waar die afhankelijkheid van die cliënt er is en waar die afhankelijkheid ook ons een zorg zal zijn, heeft de wetgever de afgelopen tien à twintig jaar al tal van antwoorden gegeven, namelijk aangrijpend bij de individuele rechtspositie van die cliënt. Alle wetten die op dat gebied bestaan, zijn de minister ongetwijfeld bekend. Ik noem de Wet BOPZ, de WGBO en het klachtrecht dat nog verder in ontwikkeling is. Dat is belangrijke wetgeving die voorzag in een behoefte. Daar praten wij nu niet over. Wij praten nu over een soort

collectiviteit van cliënten die kennelijk via democratiseringsregels een extra wetgevende steun nodig hebben.

De minister erkent dat in veel gevallen zelfregulering heeft plaatsgevonden. Ik denk dat ik het ook zo mag zeggen dat wij vandaag en gisteren in feite zijn bezig geweest met het algemeen verbindend verklaren van datgene wat in de praktijk al in hoge mate het geval is. Ook dan rijst weer de vraag of dat echt nodig is en of dit wetgeving en ingrijpen van ons vergt, met de dwangmacht van de wetgever. Ik betwijfel dat.

Ik moet zeggen dat de vraag waar ik in eerste termijn nogal wat werk van heb gemaakt, namelijk of er voldoende grond is om artikel 8 van de Grondwet in te perken – dan heb ik het over de democratiseringsregels, maar natuurlijk ook over de bestuurssamenstelling – naar mijn gevoel te gemakkelijk door de minister is beantwoord. Zij heeft gezegd dat de wetgever dat zelf uitmaakt. Dat mag formeel en procedureel waar zijn, maar dat ontslaat ons niet van de plicht om zeer zorgvuldig om te gaan met de intrinsieke betekenis van een grondrecht. Ik noem als voorbeeld een ander grondrecht: de vrijheid van meningsuiting. Er zijn tal van meningen die ik verwerp, ik neem aan dat ook de minister tal van meningen verwerpt en er zijn ook nog tal van meningen die wij beiden verwerpen. Toch zullen wij er in het overgrote deel van de gevallen niet over peinen om gebruik te maken van onze wetgevende macht om daar iets aan te doen. Nee, daarvoor is een heel zware argumentatie nodig. Welnu, die argumentatie vraag ik ook op dit punt. De minister is niet ingegaan op deze vraag – ik mag dat vragen omdat de Grondwet ons daartoe verplicht – waarom een en ander kan worden ondergebracht onder het belang van de openbare orde. Dat begrip moet men wel heel erg oprekken om dit eronder te kunnen brengen. Ik kan dat heel moeilijk en als dat niet kan, vind ik dat ook dit soort wetgeving, zeker op het punt van de bestuurs-samenstelling, niet kan.

Het voorgaande zeg ik ook tegen de heer Fermina. Ik waardeer het dat hij nog even op dit punt heeft gereageerd, maar hij zal voor zichzelf of voor zijn hele fractie zelfstandig de vraag moeten beantwoorden of hij

kan verantwoorden dat wij een zekere beperking aanbrengen op een grondrecht. Hij kan en mag zich niet verschuilen achter een kabinetsstandpunt. De regering moet zich voor haar standpunt verantwoorden en ook de Kamer moet zich voor haar standpunt verantwoorden. Samen komen wij als wetgevende macht dan tot een bepaald oordeel. Dat is de gang van zaken. Ik waardeer het dat de heer Fermina heeft willen reageren, zoals ik het minder waardeer dat de andere grote fracties dit punt, althans in dit debat, hebben laten liggen. Daar zullen zij misschien een reden voor hebben gehad, maar ik maak hier een punt van.

De minister is ook ingegaan op het fenomeen van de slapende cliëntenraad. Dat is natuurlijk geen wenkend perspectief, maar wij moeten er rekening mee houden dat er nogal wat cliëntenraden zullen zijn die inderdaad een slapend bestaan zullen leiden. De minister zei op een gegeven moment: als ik zo om mij heen kijk en erin slaag om één lid in een cliëntenraad te krijgen, begin ik er niet aan. Dat lijkt mij inderdaad heel verstandig, maar ik denk dat een andere casus zich veel vaker zal voordoen, zoals wij bijvoorbeeld ook hebben gezien op het gebied van de medezeggenschap in het onderwijs: men start met enig elan en er is een keurige cliëntenraad, maar na verloop van tijd moet men constateren dat er nog maar één man of vrouw over is die over alle bevoegdheden beschikt die de wet hem of haar aanreikt. Ook in tweede termijn is mijn vraag aan de minister hoe men daarmee moet omgaan. Een zorgaanbieder kan dan immers niet zomaar zeggen dat hij ergens geen boodschap aan heeft omdat het nog maar om één persoon gaat. Wil de minister daar nog op reageren?

Mijn laatste onderwerp is de nota van wijziging op het punt van de residentiële voorzieningen. Ook op dit punt is de zaak zelf mij uiterst sympathiek. Een afdelingshoofd is zeer belangrijk in een residentiële voorziening en het moet iemand zijn die alle vertrouwen heeft van alle partijen. Ook hier voorziet de minister echter eigenlijk alleen maar in het in dienst treden van zo'n afdelingshoofd. Ik denk dat het veel vaker voorkomt dat iemand na verloop van tijd een probleem gaat opleveren voor de bewoners en dat er bijvoorbeeld een incompatibiliteit

d'humeur ontstaat. Dan kan deze wetswijziging volgens mij tot precies de omgekeerde situatie leiden dan de door de minister beoogde, namelijk dat het afdelingshoofd zegt dat hij niet alleen op verzoek van het bestuur is binnengekomen, maar zelfs met de instemming en het mandaat van de cliëntenraad en dat hij stelt: wie maakt mij wat? Hij heeft dan nog meer gezag of vermeend gezag dan wenselijk is. Zou de minister ook op dat punt willen reageren?

□

Mevrouw Oedayraj Singh Varma (GroenLinks): Voorzitter! Gezondheidszorg gaat over meer dan alleen geld, heeft de minister gezegd en ik ben het daarmee van harte eens. Gezondheidszorg gaat ook over de belangen van de patiënten en hun betrokkenheid bij die zorg.

Ik ben het ook eens met de uitspraak van de minister dat de wet geldt voor de intramurale zorg en voor de extramurale zorg. Dat moet dus ook geregeld worden. Ik vind dat erg belangrijk. Misschien kan het bij de extramurale zorg op een ietwat andere manier worden geregeld, bijvoorbeeld via regionale organisaties, belangenbehartigingsorganisaties en ouderenbonden, omdat zij deskundig zijn.

De minister heeft gesproken over de vraag wie het initiatief neemt tot het instellen van een cliëntenraad. De zorgaanbieder moet de voorwaarden creëren en is verantwoordelijk voor het instellen van een cliëntenraad. Ik ben van mening dat het initiatief in eerste instantie moet liggen bij de cliënten. Zij weten hoe zij zo'n raad willen instellen. Het is van belang dat zij bepalen hoelang de zittingsduur en dat zij de leden benoemen.

De afstemming tussen de verschillende regionale organen en de cliëntenraden vind ik belangrijk. Naar mijn mening moet er samenwerking zijn, niet alleen uit een oogpunt van efficiency, maar ook uit een oogpunt van het verbeteren van de kwaliteit van de medezeggenschap.

Een volgend punt betreft de evaluatie. Ik vind het heel belangrijk dat er geëvalueerd wordt. Ik geloof dat de minister daarbij denkt aan een termijn van vier, vijf jaar. Mijn fractie vindt die termijn te lang. Wij zouden

het op prijs stellen als om de twee jaar een evaluatie plaatsvond.

Dan kom ik tot de scholing en de middelen in dat opzicht. De minister heeft gezegd dat bekeken kan worden of bij de landelijke patiëntenconsumentenorganisaties middelen aanwezig zijn voor scholing. Ik geloof dat deze organisaties niet erg ruim in hun jasje zitten. Het lijkt mij een beetje te veel gevraagd, die organisaties ook nog deze scholing te laten verzorgen. Ik vind dat de kosten voor scholing redelijkerwijs behoren tot de noodzakelijke kosten. Ik verneem graag de mening van de minister hierover.

Dan is gesproken over de vertrouwenscommissies, per sector geregeld. Ik vind het belangrijk dat waar mogelijk vertrouwenslieden benoemd worden, omdat zij deskundig zijn en omdat op die manier de onafhankelijkheid optimaal gewaarborgd wordt. Als echter in elke organisatie een commissie van vertrouwenslieden tot stand moet worden gebracht, zullen bijvoorbeeld in de sfeer van de verzorgingshuizen meer dan 4000 vertrouwenslieden moeten optreden. Mij lijkt zoiets niet erg werkbaar. Ik heb al verwezen naar de regeling in de geestelijke gezondheidszorg: de sectorale commissie daar functioneert naar mijn mening uitstekend.

De minister heeft gesproken over de amendementen die mijn fractie heeft ingediend. Ik zal de adviezen van de minister overwegen en zeker ter sprake brengen in mijn fractie.

De amendementen van collega Fermina zullen wij steunen.

Ten slotte merk ik nog op dat wij kritische kanttekeningen hebben gemaakt bij dit wetsvoorstel. Ik vind het belangrijk dat wij dit gedaan hebben. De fractie van GroenLinks is altijd voor zoveel mogelijk en zo goed mogelijk geregelde inspraak en medezeggenschap. Daarom zullen wij dit wetsvoorstel steunen.

□

De heer Middel (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Namens de fractie van de PvdA dank ik de minister voor haar uitvoerige en uitstekende beantwoording. Die beantwoording was buitengewoon to the point. Ik zeg dit niet alleen fatsoenshalve maar vooral ook omdat ik het volop meen. Wat zij hier naar voren bracht, was voortreffelijk. Ik heb er alle vertrou-

wen in dat wij op deze manier kunnen doorgaan.

De minister begon met de opmerking dat zorg dienstbaar dient te zijn en dat de tijd waarin de patiënt dankbaar en gehoorzaam moest zijn, voorbij is. Gelukkig is dat zo, maar ik hoop dat de minister dit blijft zeggen. De patiënt moet in de eerste plaats als een mens worden bekeken en niet als een object. Dat dient de minister ook te blijven zeggen in de richting van de medisch specialisten. Als ik in ziekenhuizen kom, zie ik nog veel te vaak dat patiënten, meestal ziekenfondspatiënten, urenlang in de rij zitten om te wachten tot ze eens bij de specialist worden binnengelaten. Over wat er daarna gebeurt, praat ik maar niet eens... Ik wil niet generaliseren maar ik moet dit toch even kwijt.

De minister spreekt over een minimumpakket dat verder kan worden ingevuld en zij onderstreept daarbij de noodzaak van een wet. Als er geen wet is, hebben cliënten en hun vertegenwoordigers absoluut niet de mogelijkheid om überhaupt iets in te vullen. Ze kunnen dan immers nergens op terugvallen. Voorzitter! Ik vind dat de minister dit goed heeft aangegeven. Het is dus wel degelijk noodzakelijk om te komen tot een wettelijke minimumregeling. Zelfregulering op zich schiet over de gehele linie te kort.

Wat de reikwijdte betreft heeft de minister de juiste argumentatie gegeven om geen scheidslijn te trekken tussen intra- en extramuraal. Wel vind ik dat zij wat meer de nadruk had kunnen leggen op flexibiliteit, vooral met betrekking tot de extramurale zorg. Medezeggenschap in die sector betekent dat niet meer a priori wordt gesproken over cliëntenraden maar over medezeggenschapsstructuren. Ook waar het om opvangvoorzieningen gaat, kan niet worden gezegd: ach, een cliëntenraad is zo moeilijk in te stellen zodat het niet hoeft; niemand is tot het onmogelijke gehouden. Neen, voorzitter, dan moeten er andere wegen worden gezocht. Ik denk hierbij aan blijf-van-m'n-lifhuizen, voorzieningen voor dak- en thuislozen enz. Getracht moet worden, de stem van de cliënt zoveel mogelijk te laten horen. Ook de instellingen zelf hebben daarbij belang omdat zij nog altijd ten behoeve van de cliënten werken.

Vervolgens is er de kwestie van het nagaan of er inderdaad een medezeggenschapsstructuur is ingesteld. Voorzitter! Mijn fractie vindt het amendement van de fractie van D66, voorkomend op stuk nr. 22, zeer sympathiek. Zij ziet dit amendement als een aanvulling op de voorgestelde wetgeving. Ik zal mijn fractie adviseren om dit amendement, zo het in stemming wordt gebracht, te steunen.

De minister geeft aan dat zij er alle vertrouwen in heeft dat in de praktijk cliëntenraden en medezeggenschapsstructuren zullen worden ingesteld door zorgaanbieders. Dat sancties er niet zijn, is jammer. Zo heeft de minister het niet precies gezegd, maar zij neemt aan dat het wel goed komt. Voorzitter! Ik meen dat zij voorbij is gegaan aan het feit dat het juist in de zorgsector, met name in kleinere instellingen – als voorbeeld noem ik bejaardenoorden van bepaalde richtingen, zij het dat ik niet wil generaliseren – voorkomt dat er geen gekozen medezeggenschapsstructuur is, ook al schrijft de wet dat voor. Er geldt in dit verband geen enkele sanctie, zij het dat men naar de rechter kan stappen. Het laatste maakt in de praktijk niet veel uit.

Ik ben er blij om dat de minister met betrekking tot de cliëntenraad met nadruk het minimumaantal van drie personen heeft genoemd. Ik neem aan dat deze zaak nu voor iedereen duidelijk is.

De heer Van der Heijden heeft met de voor hem kenmerkende bescheidenheid een amendement ingediend om de centrale cliëntenraad te regelen. Graag verneem ik de reactie van de minister daarop maar ik neem aan dat dit amendement kan worden gezien als een aanvulling.

Voorzitter! Waar het gaat om de representativiteit vind ik dat ook nu weer te gemakkelijk wordt gesproken over de inzet en de betrokkenheid van vrijwilligers. De minister heeft daar mooie woorden aan gewijd, maar er zijn veel instellingen waar zonder de hulp van vrijwilligers de hele boel in elkaar zou storten. Is het dan niet mogelijk dat in een aantal instellingen met name de vrijwilligers beschouwd worden als degenen die representatief kunnen optreden namens patiënten en cliënten? Kan in de medezeggenschapsstructuren geen ruimte worden gemaakt voor die vrijwilligers, bijvoorbeeld waar patiënten door fysieke of psychische omstandigheden niet in staat zijn om

zelf actief deel te nemen aan medezeggenschap? Kan de intentie van de wet niet zodanig verbreed worden, dat de vrijwilliger de plek krijgt die hem of haar toekomt?

Met betrekking tot de bevoegdheden van de cliëntenraad, de medezeggenschapsstructuur, is er sprake van een compromis. De fractie van de PvdA is het volledig eens met de nota van wijziging over het instemmingsrecht. Emoties zullen er altijd zijn bij benoemingen. Worden de mensen waarom het gaat bij een benoeming gepasseerd, dan zul je pas zien dat de emoties loskomen. Dat wordt voor een groot gedeelte niet voorkomen, maar wel gereguleerd via de nota van wijziging van het kabinet.

Misschien het zwaarste punt dat voor ons is overgebleven is de relatie tussen ondernemingsraad en cliëntenraad. Ik moet in alle openheid en eerlijkheid zeggen dat ik een prachtige motie had voorbereid, waarin de regering werd gevraagd op afzienbare termijn te regelen dat de reikwijdte, inhoud en systematiek van de Wet op de ondernemingsraden enerzijds en die van dit wetsvoorstel anderzijds op elkaar worden afgestemd. Ik heb begrepen dat de minister heeft toegezegd, dat dit de komende jaren, in de periode tot de evaluatie zal worden gedaan. De resultaten, de voorstellen die worden ontwikkeld, zullen door haar aan de Kamer worden voorgelegd.

Nu die toezegging er ligt, is het onbeleefd om dat door middel van een soort motie van aandrang of motie van ondersteuning nog eens te bepleiten. Ik zal geen motie indienen, want de minister is duidelijk geweest. Alleen merk ik op dat wij de termijn van vier of vijf jaar die zij in een tussenzinnetje voor de evaluatie noemde erg lang vinden. Wij maken er graag twee, hooguit drie jaar van. Deze zaak kan dan geregeld worden.

De samenstelling van het bestuur is echt een probleem, waarover wij het niet eens zijn. Ik zal in alle openheid de afweging van de fractie van de Partij van de Arbeid aangeven. Er is nu een compromis met daarin een bindend voordrachtsrecht voor de cliëntenraad voor één bestuurslid. Ik wil niet zeggen dat daar kamerbrede steun voor is, maar er is toch een zeer grote meerderheid voor. In zekere zin is dat een doorbraak, als dat gesteund wordt vanaf de VVD tot en met GroenLinks,

met ook het CDA erbij. Ik ben blij met die doorbraak.

Tegelijkertijd vindt de PvdA het niet genoeg. Zij staat sympathiek tegenover het weliswaar ingediende, maar inmiddels alweer aangehouden amendement van D66. Zij staat nog sympathiek tegenover het eigen idee, dat overeenkomt met hetgeen de vakbeweging wil.

De voorzitter: De term "aanhouders" is in dit stadium niet aan de orde. Het amendement is ingediend en is onderwerp van beraadslaging. Blijkt bij de stemming dat het niet in stemming komt, dan kan het ook niet worden aangehouden. De heer Fermina zelf gebruikte het woord ook even. Ik wil dat corrigeren.

De heer Middel (PvdA): Ik gebruikte de terminologie van de heer Fermina, want die vond ik op zichzelf aardig. Wij willen eigenlijk dat een derde van de bestuursleden bindend wordt voorgedragen door de cliëntenraad en een derde door de ondernemingsraad. Met medewerking van het departement van de minister had ik een aantal prachtige amendementen daarover laten voorbereiden. Ik vind het echter niet correct om het voordrachtsrecht van de ondernemingsraden, waar wij overigens achter blijven staan, nu even bij dit wetsvoorstel te regelen. Ik vind dat niet helemaal zuiver.

Daar komt bij dat wij nog steeds op het laatste deel wachten van een SER-advies over de Wet op de ondernemingsraden. Die komt binnenkort uitgebreid in de Kamer aan de orde. Dit punt kan dan worden meegenomen.

Ik wil in mijn fractie nog verder spreken over het bindend voordrachtsrecht voor een derde van het aantal bestuursleden door de cliëntenraad dan wel de medezeggenschapsstructuur namens patiënten en cliënten. Wij zijn blij dat er een doorbraak is, maar eigenlijk gaat die nog niet ver genoeg. Ik wil nog intern beraad of wij alsnog het amendement over een bindend voordrachtsrecht voor een derde deel van het aantal bestuursleden, voordat de stemming plaatsvindt, indienen. Als men niets meer van ons hoort, gebeurt dat dus niet.

Overigens vinden wij de betogen van met name de, door mij zeer gerespecteerde, christelijke partijen over scheefgroei bij besturen en cliëntenbelangen wat overtrokken.

Gelukkig zei de minister ook nu dat er geen sprake kan zijn van fractievorming, hoewel dit in de stukken anders geformuleerd staat. De heer Van Middelkoop merkte al op dat een bestuurslid een lid in alle rechten is. Zo'n lid zit daar voor het belang van de instelling, inclusief het belang van de cliënt. Men moet niet suggereren dat er aparte bestuursleden voor cliënten, directie en andere sectoren zijn.

De heer Van Middelkoop (GPV): Ik begrijp dat wij mogelijkerwijze nog een zeer ingrijpend amendement van de PvdA tegemoet kunnen zien, waarin wordt voorgesteld een derde van het aantal bestuursleden bindend te laten voordragen door de cliëntenraad. Wij wachten dat amendement af. Wel komt het op een ongelukkig moment omdat de beraadslaging heropend moet worden. Het betekent echter dat de heer Middel een andere motivering dan de minister kiest. De minister wil graag iemand die bindend is voorgedragen door de cliëntenraad in het bestuur. Zij heeft iemand in het bestuur nodig die zorgvuldig en voortdurend de belangen van de cliënt in de gaten houdt. Dat is iets anders dan wat de heer Middel zegt. Hij wil een derde van het totale aantal bindend laten voordragen.

De heer Middel (PvdA): De minister wil de garantie hebben dat, in het geval van niet goed functionerende besturen, er in ieder geval iemand is die op de positie en de belangen van de cliënten let.

Voor de tweede dag discussiëren wij hier openhartig over dit wetsvoorstel. Ik heb dan zeker de plicht jegens de minister en de collega's om de afweging van de PvdA-fractie kenbaar te maken. Wij hebben in de vorige kabinetsperiode een compromis gesloten. Wij zijn, net als het CDA, akkoord gegaan met een bindend recht tot voordracht van één bestuurslid. Dat is een heel grote stap vooruit, vergeleken met de – in onze ogen – achterlijke situatie die jarenlang op dit terrein bestond, maar eigenlijk willen wij nog verder gaan. Daarom vind ik dat ik de gelegenheid moet krijgen om intern beraad te voeren. Ik let hierbij op de medezeggenschapsorganen voor de werknemers, maar de discussie over dit wetsvoorstel zal ik niet gebruiken om iets te regelen met betrekking tot de WOR. Dat doe ik

wel wanneer het wetsvoorstel wijziging WOR aan de orde is. Men kan het met deze redenering eens zijn of niet, maar ik vind haar zuiver.

Ik vind dat de minister te gemakkelijk aan het kostenaspect voorbij gaat. Zolang het gaat over vergaderruimte, postzegels, e.d., zijn wij snel klaar, maar het gaat erom dat invulling aan medezeggenschap wordt gegeven. De betrokkenen die werkzaam zijn in bejaardenhuizen en allerlei inrichtingen moeten behoorlijk voor hun taak zijn toegerust. Men heeft te maken met directeuren en directrices die bij wijze van spreken in de wieg al goed hun zegje konden doen en mensen die dat nooit goed geleerd hebben. Misschien zijn deze mensen opgegroeid in een tijd waarin een patiënt dankbaar en zeker gehoorzaam moest zijn. Als je medezeggenschap echt wilt waarmaken, moet een gelijkwaardige situatie worden gecreëerd. Dat betekent dat mensen die gesprekspartner zijn van een zorgaanbieder goed toegerust moeten zijn. Voor de ondernemingsraden – en ik verontschuldig mij dat ik steeds op dit onderwerp terug kom, maar het is de enige wet waarover wij op dit terrein beschikken – bestaat voor leden een scholingsrecht. Er vindt een scholing plaats door onafhankelijke organisaties. Tevens is in de wet de financiering van de scholing geregeld. Deze geschiedt deels door de overheid en deels door de zorgaanbieders. Ik stel het bijzonder op prijs wanneer de minister binnen afzienbare tijd dit punt nog eens goed bekijkt. Hopelijk komt zij met een voorstel waarin de scholing van leden van cliëntenraden wordt geregeld. Dat hoeft helemaal niet zo vreselijk uitbundig te zijn. Als lid van een cliëntenraad moet je mentaal in staat zijn om in gesprek te treden met de directie van de zorginstelling. Dat is een kwestie van houding. Daarnaast is inzicht in de materie nodig. Beide aspecten komen bij scholing aan bod. Zonder enige vorm van scholing zal helaas in de praktijk blijken dat de medezeggenschap binnen deze sector niet de resultaten zal bereiken die zowel de minister als de fractie van de Partij van de Arbeid graag zien.

De heer Rouvoet (RPF): Voorzitter! Ook ik dank de minister voor haar antwoorden. Ik heb veel waardering

voor zowel de toon als de inhoud daarvan. Voor zover het mijn vragen in eerste termijn betreft, heb ik de indruk dat de beantwoording ook volledig was.

Intussen ben ik nog allerminst overtuigd van de noodzaak van dit wetsvoorstel. De argumenten die ik in eerste termijn heb aangevoerd, zal ik niet herhalen. Wel kom ik terug op mijn eerdere vraag of er een reëel probleem bestaat. De minister heeft ervoor gekozen in haar antwoord vooral in te gaan op bestaande vormen van inspraak en medezeggenschap. Ik had vooral het oog op de feitelijke afstemming van de zorg op de wensen en behoeften van de cliënten. Dat is immers de achtergrond van dit wetsvoorstel, zoals blijkt uit de memorie van toelichting. Als daar inderdaad een probleem bestaat, moet erover worden gesproken of dit wetsvoorstel daarvoor het geëigende instrument is. Maar die vraag is eigenlijk onbeantwoord gebleven.

Ik heb geprobeerd in een interruptiedebatje wat meer duidelijkheid te krijgen over de slapende cliëntenraad. Ik stel vast dat het wetsvoorstel een minimale regeling biedt, waardoor de zorgaanbieder een grote beleidsvrijheid heeft inzake de vormgeving. De minister zegt te denken aan een minimale omvang van drie leden. Dat ligt nergens vast, maar ik neem er kennis van. Het punt is dat de bezetting van een cliëntenraad, die eerst voldoende was, kan inzakken. Ik geef nog eens het voorbeeld van een organisatie voor daklozen. Als er vijf leden in zitten en vier van hen dankzij de inspanningen van het nieuwe kabinet gelukkig een huis vinden, blijft er één over. Wat is dan de situatie waarmee wij volgens deze wet te maken hebben? Ik concludeer uit de memorie van toelichting en uit de woorden van de minister in eerste termijn dat de zorgaanbieder dan de ruimte heeft om een gebrek aan een redelijk aantal feitelijke leden te constateren en hiermee een gebrek aan het vereiste van representativiteit. Ik begrijp dat niemand hem dan ertoe zal dwingen, de raad in stand te houden. De woorden "geen belangstelling" moet ik dus op grond van onze gedachtenwisseling in het interruptiedebatje begrijpen als: geen, onvoldoende of onvoldoende representatief geachte belangstelling. Juist op dit punt heb ik gevraagd of het niet beter is, het tot een facilitaire

plicht te beperken. Ik krijg nog graag een bevestiging van de indruk die ik uit het interruptiedebatje heb gekregen.

Ik zeg de minister oprecht dank voor haar genuanceerde reactie op het recht van voordracht van een cliëntenraad voor een bestuurslid, vooral op mijn opmerking over de hier en daar gesuggereerde tegenstelling tussen bestuursbelangen en cliëntenbelangen. Ik heb gezegd dat het mij stoort als deze suggestie gewekt wordt. Ik kan mij beter vinden in de stelling van de minister in dit debat, namelijk dat het van het grootste belang is dat de stem van de cliënten aan de bestuurstafel gehoord wordt, dan in de opmerking in de toelichting en andere stukken en gisteren in het debat, namelijk dat gewaarborgd moet worden dat de belangen van de cliënten gediend worden.

De heer Middel heeft zojuist in zijn tweede termijn gezegd dat hij de opmerkingen die door onder anderen mij zijn gemaakt zwaar overtrokken vindt. Ik vond de opmerkingen in de stukken en in het debat wat overtrokken. Ik vond het een oneigenlijke suggestie in de richting van de bestuurders die nu al actief zijn. Daarom wilde ik het misverstand uit de wereld hebben. Ik ben blij met de reactie en de genuanceerde woorden van de minister op dit punt.

Ook ik wil graag van de minister nog een nadere toelichting op het kostenaspect horen. In haar desbetreffende amendement bepleit mevrouw Varma dat de financiële middelen van de zorgaanbieder komen, omdat, zoals zij in haar bijdrage zei, de regionale patiënten- of consumentenplatforms, die als andere mogelijke financiers denkbaar zijn, niet zo ruim in hun jasje zitten. Ik verzoek haar zich rekenschap te geven van de ruimte en de rek die nog zitten in het jasje van de zorginstellingen. De situatie op dat punt lijkt mij zeker niet florissant en laat ook heel wat te wensen over. Ik miste dat enigszins in haar benadering van de financiering van de ondersteuning. Over het nut van de ondersteuning op dit punt wil ik helemaal niet twisten. Maar ik denk dat in dit verband allereerst van belang is te bezien hoeveel ruimte de zorginstellingen hebben voor het verschaffen van middelen. Ik kan mevrouw Varma verzekeren dat van

die kant hierover geen enthousiaste geluiden te verwachten zijn.

□

Mevrouw **Kamp** (VVD): Voorzitter! Ik kan aanvoelen dat het voor de minister fantastisch moet zijn dat zij mag beginnen met het verdedigen van een wetsvoorstel waarbij de inhoud van het werk vooropstaat. Zij zal hier nog vaak staan ter verdediging van wetsvoorstellen waaraan enorme financiële consequenties zijn verbonden, of van wetsvoorstellen waarop heel wat mensen of groeperingen niet zitten te wachten.

Ik heb zeer veel waardering voor de wijze waarop de minister dit wetsvoorstel verdedigt. Ik zeg nu maar vast dat dit wetsvoorstel op steun van mijn fractie kan rekenen. De minister heeft gezegd dat de zorg er in feite voor de cliënt of patiënt is. Die visie deel ik volledig. Ook ik ben groot voorstander van dat wettelijk recht op medezeggenschap. Het is vandaag al vaker ter sprake gekomen dat een cliëntenraad uit minstens drie personen moet bestaan en dat deze cliëntenraad per instelling als het ware een bijdrage levert aan een verhoging van de kwaliteit van de zorg. Dit is geen kritiek op bestuursleden van instellingen.

Ook de verdediging dat daarom geen onderscheid gemaakt moet worden tussen intra- en extramurale voorzieningen en tussen kort- of langdurige opname en ook niet in de mate van afhankelijkheid heeft onze instemming, hoewel met de nota van wijziging iets wordt veranderd in het instemmingsrecht.

Ik meen dat de minister nog niet is ingegaan op mijn vraag waarom, als door de inspraak door de medezeggenschap van cliënten uiteindelijk de zorg van de kwaliteit kan worden verhoogd, publieke instellingen die zorg aanbieden hiervan zijn uitgesloten. Ik denk in dit verband aan een gemeentelijk ziekenhuis en een gemeentelijk bejaardenoord. Met de invalshoek die de minister kiest zou dat toch eigenlijk niet mogelijk moeten zijn.

Ik heb al eerder gezegd dat wij ons met name konden vinden in de uitbreiding van het instemmingsrecht tot afdelingshoofden, die in de nota van wijziging genoemd wordt. Ik steun de minister in de verdediging dat in de kwaliteit van de zorg ook de bejegening van belang is. Zoals de minister ook al opmerkte, gaat het

hierbij in feite om situaties waarin de mensen hun huis verplaatst hebben waardoor de zorginstelling hun thuis is geworden, terwijl ze daarbij wel totaal afhankelijk van de instelling zijn geworden.

Ik verzoek de minister nog iets te zeggen over de eerbiediging en de werking van gemaakte afspraken. Het is toch niet te hopen dat instellingen waar al meer afspraken zijn gemaakt, straks weer terugvallen op het minimumpakket. Ik zie wel in dat het wetsvoorstel de mogelijkheid opent voor flexibiliteit en voor veel meer zorg op maat. Ik steun de minister in haar opvatting dat de medezeggenschap primair op instellingsniveau gestalte moet krijgen. Als lokale raden, als instellingsraden hun bevoegdheid willen overdragen naar centraal niveau, moeten zij dat schriftelijk kenbaar maken. Voorkomen moet worden dat men ergens vertegenwoordigers heeft die van boven naar beneden werken, terwijl wij het veel lokaler willen aanpakken.

Ik dank de minister voor de toezegging dat de verhouding tussen de Wet op de ondernemingsraden en het voorliggende wetsvoorstel in kaart zal worden gebracht. De minister gaat volledig uit van vertrouwen, van overleg, van samenspraak, van harmonie in instellingen. Wij weten allen dat de werkelijkheid soms weerbarstig is. Waar wantrouwen heerst, gaan alle geledingen zich beroepen op hun rechten.

Ik kom op de bestuurs-samenstelling. De minister verdedigt het compromis met verve. Ik sluit mij aan bij de opmerkingen van collega Middel hierover. Aan de ene kant heb ik sympathie voor het amendement van de heer Fermina. Aan de andere kant heeft de heer Van der Heijden verwezen naar het compromis van het vorige kabinet. De bindende voordracht van één bestuurslid wordt door hem geaccepteerd. In dat geval zal hij voor het wetsvoorstel stemmen. Het gaat om een wetsvoorstel dat eindelijk na twintig jaar het Staatsblad kan bereiken met een zeer breed politiek draagvlak, zonder tegenstelling tussen regerings- en oppositiefracties. Ik leg de Kamer en mijn fractie deze afweging nog maar eens voor.

Het is prima dat de minister zegt dat formeel geëvalueerd wordt, maar dat de vinger daarbij aan de pols zal worden gehouden. In de evaluatie

zullen ook aspecten van de Wet op de ondernemingsraden, de bestuurs-samenstelling, de ophoging van de wensen en het kostenaspect worden meegenomen.

Ik zie in dat de positie van de vrijwilligers formeel niet bij dit wetsvoorstel betrokken kan worden. Misschien komt er op den duur echter weer een opening. De evaluatie kan indicaties geven van de vorm die wij de positie van de vrijwilligers kunnen geven.

□

De heer **Van der Heijden** (CDA): Voorzitter! Ik maak de minister een compliment. Het valt mij op dat zij bijzonder redelijk argumenteert, dat zij zo nu en dan weet te relativeren, maar toch stellig is. Volgens mij is zij goed geïnstrueerd door de ambtenaren: wees niet toegeeflijk aan die kamerleden die van alles willen veranderen! De minister zoekt het midden, waarvan ik weet dat het een zeer gevaarlijke positie is, maar zij lijkt zich er goed thuis te voelen.

Het debat volgend kwam de leidende gedachte van het regeerakkoord bij mij naar boven. Een van de eerste zinnen van dit akkoord spreekt van het herijken van de verhouding tussen de gemeenschappelijke regelingen en de eigen verantwoordelijkheid. Toen ik dat goed tot mij door liet dringen, vond ik dat een goede benadering voor dit voorstel. Het is goed, dit nog eens tegen het licht te houden. In het regeerakkoord staat dat de burgers de overheid de maat moeten nemen inzake haar voornemens. De burgers moeten echter zeer vaak constateren dat de maatregelen van de overheid te kort schieten. Dit wetsvoorstel had een aardig voorbeeldje kunnen zijn van de werkwijze die in het regeerakkoord wordt genoemd.

Uit artikel 1 blijkt dit al direct. Het gaat mij er niet om, een principiële bezwaar op te werpen tegen het onder dit wetsvoorstel brengen van extramurale instellingen. Ik heb een praktisch bezwaar. In het voetspoor van de heer Van der Vlies heb ik geprobeerd, dit naar voren te brengen. Het viel mij overigens op, dat de minister onmiddellijk de genoemde voorbeelden op de hand weegt. Ik heb haar daar al een compliment voor gemaakt. Voor mij is de bestuurbaarheid het centrale punt. Wij moeten geen wetgeving ontwerpen die in de praktijk niet

blijkt te werken. Ik noem in dit verband de artikelen 1, 3, 7 en 8. Ik wil overigens niet zonder meer afstand nemen van deze artikelen, maar ik houd wel mijn zorgen. De overheid moet niet een te sterk vooruitstrevend standpunt innemen, waarvan bekend is dat het in de praktijk niet zal werken.

Voorzitter! Ik houd mijn twijfels over artikel 1. De minister heeft gezegd: als er geen draagvlak is voor een cliëntenraad, dan maar niet. Dat is precies wat ik bedoel. Wij dienen geen wetgeving te ontwerpen waarvan wij moeten zeggen: als het niet lukt, dan gaat het niet.

In het kader van het personeels-beleid en van de weging van de bekwaamheden is artikel 3 aan de orde gekomen. De minister is hier weer praktisch op ingegaan. Als ik het goed begrepen heb, komt het aan op een handige directeur die hier goed mee weet om te springen. Dat is natuurlijk waar, maar wetgeving moet niet op de praktische hand gewogen worden. Er moeten principiële redenen aan ten grondslag liggen en die mis ik in artikel 3. Ik neem hier overigens geen afstand van. Eigenlijk wil ik het nog verbeteren en daartoe heb ik ter elfder ure een amendement ingediend. Ik beoog hiermee te voorkomen dat er een natuurlijke spanning ontstaat tussen de cliëntenraad van de onderdelen die het leefklimaat bewaken en de centrale raad. Bij grote instellingen met veel gebouwen en afdelingen is een centrale raad nodig en die zal het beleid willen bewaken en bijsturen. Dat is uiteindelijk de bedoeling van de cliëntenraad. In alle bescheidenheid – ik ben blij dat de heer Middel dat opmerkte – probeer ik het voorstel, waar ik zo kritisch over ben, toch nog te verbeteren.

Over de bestuurskwestie, zoals omschreven in artikel 7, wil ik alleen nog namens mijn fractie het volgende zeggen. Wij hechten aan instituten die democratisch worden bestuurd, zodat de bewoners, het personeel en de vrijwilligers zich herkennen in het beleid. Ook willen wij dat de achterban of ten minste het verzorgingsgebied zich daarin herkent. Het bestuur – of in modernere instellingen de raad van toezicht – is verantwoordelijk voor het beleid. In dat licht vind ik dat iedere benoeming in het bestuur of in de raad van toezicht besproken moet worden met de belangrijkste

medebestuuksorganen in de instelling. Dat geldt zeker voor de benoeming van de voorzitter. In de praktijk is dat ook zo en werkt het tot grote tevredenheid. Daarom stel ik dat van groot belang is wat wij nu doen in het wetsvoorstel, maar dat het toch het karakter heeft gekregen van een te eng keurslijf. Het moet gebeuren, maar eigenlijk zou je een volle stap voorwaarts willen zetten in mentaliteit. Nu is het een heel klein stapje voorwaarts in strikte regelgeving.

Voorzitter! Ik ben benieuwd naar de evaluatie van de wet, zeker in het licht van het weidse vergezicht dat ik zie. Ook dat vormt de identiteit van een christen-democraat. Daarbij gaat het om democratisch besturen.

Ik zal niet veel tijd besteden aan de beoordeling van de amendementen. In grote lijnen zal ik het amendement van de heer Van der Vlies op stuk nr. 9 steunen vanwege de praktische benadering en niet vanwege het principiële goed. Dat geldt ook voor zijn amendement op stuk nr. 10. Mijn fractie zal meer moeite hebben met de overige amendementen van de heer Van der Vlies. Dat geldt ook voor het amendement van de heer Van Middelkoop.

De heer **Middel** (PvdA): Naar aanleiding van de opmerking van de heer Van der Heijden over het democratisch besturen het volgende. Wij spreken vandaag over democratiseringswetgeving. Democratisering is het proces op weg naar democratie. Nu zegt de heer Van der Heijden dat hij een groot voorstander is van democratisch besturen. In het voorliggende wetsvoorstel wordt één lid van het bestuur voorgedragen door de cliëntenraad via een bindende voordracht. Dat zou je democratisch kunnen noemen. Alle andere leden van het bestuur kunnen ook worden voorgedragen, maar dat is niet geregeld in een wet. Wij kunnen er dus van uitgaan dat dezen via coöptatie benoemd worden in het bestuur. Past deze gang van zaken in de visie van de heer Van der Heijden en zijn partij over het democratisch besturen? Zo niet, dan verneem ik graag zijn definitie van democratisch besturen.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Als democratisch besturen alleen mogelijk is wanneer democratisch

gekozen wordt, dan kom ik niet ver. Van dezelfde constructie is ook voortdurend sprake in de debatten over het benoemen van een burgemeester. Om te zeggen dat de burgemeester van een gemeente een ondemocratisch functionerend persoon is, zou mij veel te ver voeren. Ik denk de heer Middel, met meer dan 150 burgemeesters in zijn partij, ook.

De heer **Middel** (PvdA): Dit is een handigheidje, maar het klopt niet. In een gemeente is de door de burgers gekozen gemeenteraad het hoogste orgaan. De burgemeester is daar voorzitter van. Deze heeft het recht om bepaalde besluiten ter vernietiging voor te dragen. Bovendien is de burgemeester voorzitter van het college van B en W en heeft daarin stemrecht. Wat dat betreft is er sprake van een duidelijk onderscheid met het bestuur van een private instelling. Dit bestuur is het bevoegde gezag en dus het hoogste orgaan. De heer Van der Heijden moet geen appels met peren vergelijken.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Dat zal ik niet doen. Ik zal voor een andere benadering kiezen, hoewel ik blijf volhouden dat de burgemeester een benoemde functionaris is die in de democratie functioneert en daardoor dus gedragen wordt. Als er geen sprake is van een draagvlak, wordt de burgemeester gedwongen om te vertrekken. Zolang instellingen in Nederland bestuurd worden volgens het Burgerlijk Wetboek zijn het per definitie democratische instellingen. U denkt toch niet dat er bij Burgerlijk Wetboek ondemocratische instellingen mogelijk zijn. Belangrijker is echter de achtergrond van het geheel. Een bestuur dat bij coöptatie gekozen is en in wezen geen draagvlak heeft in de organisatie, dat niet herkend wordt door het personeel, dat niet erkend wordt door de bewoners en dat niet erkend wordt door het verzorgingsgebied, zit niet lang. Dan heeft dat bestuur niet die democratische legitimatie en het woord legitimatie is het woord waarom het hierbij gaat. De tegenstelling die de heer Middel vandaag en gisteren zoekt, is de tegenstelling van het ouderwetse, regenteske bestuur. Dat bestuur had met niemand iets te maken en keek alleen naar zichzelf. Dat bestuur dacht dat instelling, personeel en

patiënten er als het ware voor dat bestuur waren. Als de heer Middel zich daartegen verzet, steun ik hem. Een dergelijke houding is niet goed. Daarom heb ik hem voorgehouden wat ik onder democratisch besturen versta. Wij moeten echter niet doen alsof dat regenteske bestuur de situatie in Nederland is, waartegen eindelijk krachtige wetgeving in het leven geroepen moet worden om aan die noodtoestand een einde te maken. Dat is in redelijkheid niet vol te houden.

De heer **Middel** (PvdA): Dat heb ik ook niet beweerd, hoewel ik de besturen niet de kost wil geven die nog behoorlijk regentesk zijn. Over de hele linie kan dat niet gezegd worden. Dat ben ik met de heer Van der Heijden eens. Hij geeft een definitie en haalt er zelfs het Burgerlijk Wetboek bij. In zijn visie opereert dat bestuur binnen de marges van de wet. Het opereert dus legaal en functioneert gelegitimeerd. Als het dat namelijk niet doet, krijgt het de grootste problemen. Het wordt ook maatschappelijk geaccepteerd. Een dergelijk bestuur kan ik echter toch niet democratisch noemen. Als het namelijk democratisch zou zijn, moet het zich periodiek verantwoorden tegenover diegenen door wie het gekozen is. In de omschrijving van de heer Van der Heijden is dat niet het geval. Dus kan er geen sprake zijn van een democratisch bestuur. Daarop wilde ik hem wijzen.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik vind die opvatting van democratisch te eng. Dat neemt niet weg dat ik mij democratisch gelegitimeerd acht in de instellingen waarvan ik bestuurslid ben en dat zijn er ten minste vijf. Op het moment dat zij zouden zeggen dat dit niet het geval is, ben ik weg. Dat lijkt mij de goede mentaliteit. Ik probeer dat ook in mijn betoog duidelijk te maken.

Voorzitter! Ondanks deze woordenwisseling met de heer Middel waarvan ik ook altijd weer geniet, wil ik afsluiten met te zeggen dat ik op het punt van artikel 7 namens de CDA-fractie akkoord ga met één bindende voordracht. Ik stel hetgeen de heer Middel en mevrouw Kamp daarover hebben gezegd zeer op prijs. Waar het om gaat, is een breder draagvlak te vinden dan regering tegenover oppositie. Ik zeg dat niet alleen omdat ik mij

gebonden acht aan hetgeen in de vorige kabinetsperiode is gebeurd, maar ook omdat ik eraan hecht dat het bij democratisering om meer gaat dan de tegenstelling tussen oppositie en regering. Ik weet namelijk ook zeker dat een groot aantal instellingen wortels heeft die mijn partij ook heeft. Als ik hier sta, sta ik ook uitdagend tegenover hen. Ik heb tegen de heer Fermina in een onderonsje gezegd dat ik zijn voorstel betreffende twee bindende voordrachten niet overneem, omdat ik ten opzichte van een aantal mensen in mijn eigen kring al ver ga. Ik sta voor één bindende voordracht en wil daarvoor mede verantwoordelijkheid dragen. Dat is alles wat ik doen kan. Ik zal dat ook aan mijn fractie voorstellen. Ik vermoed dan ook dat dit wetsvoorstel zal worden aangenomen.

De vergadering wordt van 16.24 uur tot 16.30 uur geschorst.

□

Minister Borst-Eilers: Mijnheer de voorzitter! Ik wil kort ingaan op de opmerkingen van de leden in tweede termijn, voor zover ik nog andere of nieuwe argumenten meen te hebben. In veel gevallen kan ik niet anders doen dan verwijzen naar hetgeen ik al gezegd heb.

Ik begin bij de opmerkingen van de heer Van der Vlies. Ik wil hem allereerst danken voor zijn vriendelijke woorden. Ik vind het zelf ook bijzonder prettig dat wij eigenlijk uitgaan van een gemeenschappelijk vertrekpunt, namelijk het belang van de cliënt in de zorg. Dat wij na een eindje samen gewandeld te hebben uiteindelijk toch weer een iets andere eindroute kiezen, is "all in the game".

Hij heeft nog steeds grote twijfels over de vraag of de ingreep in de grondwettelijke vrijheid nu echt wel gerechtvaardigd is. Dat is en blijft natuurlijk een moeilijk punt. Persoonlijk betreur ik het op dit moment dat ik mij niet langer in deze materie heb kunnen verdiepen. Ik kan mij voorstellen dat de heer Van der Vlies de argumentatie niet helemaal bevredigend vindt. Ik vind het ook een heel zware en belangrijke kwestie als je een artikel in de Grondwet opzij zou zetten. Ik heb het idee dat in soortgelijke gevallen ook dit soort discussies gevoerd zijn. Ik noem de Wet gelijke behandeling en

de wet inzake patiëntenrechten. De regering heeft met enige overtuiging gesteld dat het niet in strijd met de geest van de Grondwet is om dit soort wetgeving aan de Kamer voor te leggen. Voor dit moment moet ik het daar helaas bij laten.

Wij zijn het er allemaal over eens dat vertrouwen de basis moet zijn. De heer Van der Vlies heeft gezegd dat een ander niet op de stoel van de directie moet gaan zitten. Dat is opnieuw die afweging in de "machtsverhoudingen" in de gezondheidszorg. Persoonlijk vind ik – kennelijk iets meer dan hij – dat zo'n directie in die stoel wel een heel klein stukje op mag schikken teneinde de cliënt voor sommige onderwerpen naast haar te laten plaatsnemen.

De heer Van der Vlies heeft nogmaals gezegd dat hij toch moeite heeft met het feit dat de extramurale instellingen daar zonder verdere beperkingen onder vallen. Hij vindt het merkwaardig om wetgeving te plegen als men op voorhand al weet dat een aantal instellingen daar niet aan zal kunnen voldoen. Wat is dat dan eigenlijk voor wetgeving? Is dat wel verantwoord?

Hier ligt natuurlijk wel een zeker probleem. Wij zijn het er allemaal over eens dat er in bepaalde gevallen gewoon niets van zo'n cliëntenraad terecht zal komen. Dat komt naar mijn mening niet omdat die wetgeving ten principale niet deugt. Het is gewoon een van de dingen waar je in de gezondheidszorg wel vaker tegenaan loopt. Het is zo'n oneindig gevarieerd terrein. Je komt daar van alles tegen: van heel groot tot heel klein, van heel goed aanstuurbaar tot heel onduidelijk en geïmproviseerd. Het hoort allemaal bij die grote zorg. Ik vind dat die wet verantwoord is. Het lijkt mij persoonlijk niet doenlijk en ook niet verstandig om op voorhand een aantal bij naam genoemde instellingen uit te zonderen.

Ik wil echter wel nadrukkelijk wijzen op de volgende mogelijkheid. In al die gevallen waarin het samenstellen van een cliëntenraad door en uit de cliënten zelf niet doenlijk is, en waarin dat ook heel evident is, heeft men toch de ruimte om voor de benoeming van de leden van de cliëntenraad te rade te gaan bij andere organisaties, zoals bestaande patiëntenorganisaties of organisaties van ouders, familieleden of wat dan ook. Nogmaals, die

flexibiliteit in het invullen van deze wet wil ik op dit punt sterk benadrukken. Ik wil niet zover gaan om in de wet de omschrijving van de instellingen te beperken.

De heer Van der Vlies heeft voorts gesproken over de bevoegdheden en over het punt van de kwaliteit. Moet de cliënt daar nu op deze indringende wijze over meebesluiten? Ik blijf van mening dat kwaliteit een begrip is dat verschillende invalshoeken en invullingen kent. Er is een onderdeel van het begrip "kwaliteit" waar de cliënt en de patiënt bij uitstek over kunnen oordelen, beter dan de leiding van een instelling en beter dan andere mensen. Ik kom nog terug op de opmerking dat iedereen moet worden geschoold, maar ik zeg nu al dat ik in de afgelopen jaren veel contact heb gehad met patiëntenverenigingen en veel op bijeenkomsten van patiëntenverenigingen heb vertoefd en dat mij daarbij is opgevallen dat ook patiënten die er geen scholing voor hebben gevolgd, loepzuiver kritiek kunnen leveren op de kwaliteit van de zorgverlening. Zij weten precies waar zij het over hebben en het gaat juist om zaken waar zij deskundig in zijn. Daarbij denk ik met name aan patiënten met chronische ziekten.

Waarom geen niet bindende voordracht met betrekking tot de bestuurssamenstelling? Het zou een herhaling van de vorige discussie zijn als ik hier al te lang op zou ingaan. Mijn argumenten om er een bindende voordracht van te maken, blijven voor mijzelf overeind staan. Hetzelfde geldt voor het openbaar maken van de notulen of het verslag van de bestuursvergadering. Ook dat moet zo blijven zoals het in de tekst van het wetsvoorstel geregeld is.

Ik wil wel het punt van artikel 8, waarbij het gaat om het jaarverslag, meenemen en ik wil bezien of er voor de staatssecretaris en mij aanleiding is om het in een kleine nota van wijziging zo te formuleren dat het verslag over de cliëntenraad onderdeel kan uitmaken van het jaarverslag.

Ik ga nu over op de opmerkingen van de heer Fermina. Ik ben hem erkentelijk voor zijn vriendelijke woorden. Ik ben ook blij dat een aantal onzekerheden is weggenomen. Als hij zijn amendement, dat beoogt om twee bestuursleden in residentiële instellingen bindend te laten benoemen, blijft verdedigen,

ontraad ik de Kamer om dat amendement aan te nemen.

Ook ten aanzien van de heer Van Middelkoop heb ik geconstateerd dat wij hetzelfde nastreven, maar niet helemaal op hetzelfde punt uitkomen. Ik wil graag reageren op een paar onderdelen van zijn betoog. Ook hij heeft gezegd dat ik te makkelijk ben omgegaan met artikel 8. In mijn antwoord aan de heer Van der Vlies heb ik daar al iets over gezegd.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Het ging om artikel 7.

Minister **Borst-Eilers**: Neem mij niet kwalijk. Dan is er sprake van een spraakverwarring. Bedoelt u artikel 7 van de wet?

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ja, over de bestuursamenstelling.

Minister **Borst-Eilers**: Ik dacht dat het om de Grondwet ging. Ik zou het op prijs stellen als de heer Van Middelkoop dit punt nog even komt verduidelijken.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): U zit wel in de buurt van waar u wilt zijn. Het begin van mijn betoog ging over artikel 7 van het wetsvoorstel, dat gaat over de bestuursamenstelling. Op dat punt heb ik een amendement ingediend. Een deel van mijn kritiek op het wetsvoorstel betreft de relatie met de Grondwet. Kort samengevat: ik vind dat op de minister – overigens ook op mij, maar ik heb antwoord gegeven – de plicht rust om aan te geven waarom men dringend voorschriften moet geven ten aanzien van de bestuursamenstelling en dat dit in het belang van de openbare orde zou zijn, opdat de minister voldoet aan het grondwettelijk voorschrift dat geldt voor het beperken van de vrijheid van vereniging.

Minister **Borst-Eilers**: Dan hebben wij het inderdaad over hetzelfde en dan handhaaf ik mijn opvatting dat het verantwoord is om op dit punt – zoals u het noemt – een inbreuk te maken. Naar mijn mening is dit niet strijdig met de geest van de Grondwet, maar daar zouden wij nog heel lang en diepgaand over kunnen discussiëren. Het belang van de stem van de cliënt aan tafel en van de bindende voordracht in het artikel

prevaleert boven de interpretatie die de heer Van Middelkoop aan de Grondwet geeft.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Dit klinkt toch echt onbevredigend. Waarom halen wij nu uit de Wet op de bejaardenzorg een paar onderdelen van artikel 7? Omdat er sprake is van een beperking van het grondrecht van vereniging. Die mag alleen worden aangebracht door de wetgever. Dat is destijds nagelaten, maar dat had de wetgever moeten doen. Wij zijn het er, onder meer met betrekking tot de bestuursamenstelling en dus ook met betrekking tot de bindende voordracht voor de bestuursamenstelling van zorginstellingen, met elkaar over eens dat er sprake is van beperking van een grondrecht. Dat is dus hierbij ook het geval, zeg ik. Ik vind dan ook dat op de minister de plicht rust om aan te geven waarom dat geoorloofd is. Zo moeten wij met de Grondwet omgaan. Het gaat niet aan om alleen maar te zeggen: dat is een interpretatie. Ik wil dan graag de inhoud horen.

Minister **Borst-Eilers**: Mijnheer de voorzitter! In eerste termijn heb ik een inhoudelijke interpretatie gegeven. Het ging om het feit dat er naar mijn mening een redenering is aan te voeren, waarin dit een onderdeel vormt van de openbare orde. Ik doel dan niet op het begrip "openbare orde" waarvan sprake is als het gaat om zaken die onder de minister van Justitie vallen. Het is een zaak van openbare orde dat de inspraak van cliënten op deze wijze is geregeld. Dat is een interpretatie van openbare orde waarover de heer Van Middelkoop met mij van mening verschilt. Ik kan geen ander argument geven.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Dan hebben wij wel een erg onbeschermd grondrecht van vereniging.

Minister **Borst-Eilers**: Mijnheer de voorzitter! De heer Van Middelkoop heeft het vervolgens gehad over de cliëntenraad die start met elan, maar waarvan slechts één lid overblijft dat dan alle bevoegdheden zou hebben. Ik denk dat dit punt, dat ook door anderen naar voren is gebracht, opgelost moet worden via het reglement van de cliëntenraad. In dat

reglement moet vastgelegd worden dat zoiets niet mogelijk is en dat er een minimumaantal van drie leden moet zijn.

Verder heeft de heer Van Middelkoop het interessante punt naar voren gebracht dat een afdelingshoofd met instemming van de cliëntenraad gekozen is en dat dit afdelingshoofd vervolgens gaat disfunctioneren, ook in de ogen van de cliënten, waarna de vraag moet worden beantwoord: wat nu? Het gaat om een heel vervelende situatie. Zoiets overkomt iedereen die mensen moet benoemen wel eens. Je benoemt iemand in volle overtuiging en je komt later tot de ontdekking dat het een verkeerde keus is geweest. Wij moeten daarmee leren leven; dit geldt dus ook voor de cliëntenraad. Ik denk niet dat dit voldoende is om te zeggen: zoiets ondergraaft als het ware het hele systeem.

Mevrouw Oedayraj Singh Varma heeft nogmaals gesproken over het initiatief voor het instellen van een cliëntenraad en gezegd: dat zouden de cliënten zelf moeten nemen. Ik denk dat de zorgaanbieder daarvoor gelegenheid moet scheppen, maar dat dit niet wettelijk geregeld kan worden. Ik heb al eerder gezegd: als je cliënten via de wet opdrachten geeft, kun je ze moeilijk achteraf ter verantwoording roepen als zij die opdrachten niet uitgevoerd hebben. Ik denk derhalve dat het ook wetstechnisch via de zorgaanbieder gespeeld moet worden.

Zij en ook anderen hebben gezegd dat zij een evaluatieperiode van vier à vijf jaar, die ik achteloos heb genoemd om te bekijken hoe dat zou vallen, niet juist achten. Ik ben het ermee eens dat een periode van vijf jaar lang lijkt. Hiervoor is gekozen omdat wij van mening zijn dat je wel kunt beloven dat snel geëvalueerd zal worden, maar dat de zaken eerst een poosje moeten lopen voordat er geëvalueerd kan worden. Ik wil graag toezeggen dat wij zullen nagaan of na drie jaar al het juiste moment is aangebroken om tot een evaluatie te komen. Misschien functioneren cliëntenraden dan al zo lang, dat er iets over gezegd kan worden.

De heer **Middel** (PvdA): Ik zou daaraan een inventarisatie toegevoegd willen zien van de uitspraken van de commissies over geschillenkwesties. Misschien is het punt dat u

noemde – de omkering van de bewijslast – dan wat duidelijker.

Minister Borst-Eilers: Wij zullen tevoren criteria voor die evaluatie opstellen. Deze komen voor een groot deel al uit dit debat. Daarbij zal de afstemming op andere wetgeving ook een rol spelen. Ik wil graag toezeggen dat dit erbij betrokken wordt.

Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Oedayraj Singh Varma had het verder over scholing en ook daarin was zij niet de enige. Zij merkte op dat de kwestie van de kosten wat al te simpel wordt gezien. Ik heb in dit verband al het landelijke patiënten- en consumentenplatform genoemd. Daarnaast kan er overleg worden gevoerd met de Nationale patiënten- en consumentenfederatie; dat is kennelijk weer een andere club. Hoe dan ook, er kan hierover nog eens worden gesproken met landelijke patiëntenorganisaties. Het is heel goed mogelijk dat blijkt dat de kosten voor scholing – ik onderschrijf dat scholing nodig is – onoverkomelijk hoog zijn. Ik herinner er echter aan dat wij op het ministerie middelen hebben gereserveerd voor deskundigheidsbevordering. Ik ben graag bereid om, wanneer blijkt dat het geschetste probleem reëel is, geld vrij te maken voor de deskundigheidsbevordering van leden van cliëntenraden.

De heer Middel heeft gesteld dat zorg dienstbaar moet zijn en dat dit ook geldt voor medisch specialisten. Het was meer een opmerking dan een vraag maar ik onderschrijf haar graag. Specialisten doen graag aan therapie en noemen zich dan ook therapeuten. Enige tijd geleden heb ik in een woordenboek ontdekt dat de oorspronkelijke betekenis van het woord "therapeut", zoals het ten tijde van Homerus in Griekenland werd gebruikt, "dienstknecht" is. Met die ontdekking heb ik specialisten regelmatig geconfronteerd. In het ziekenhuis waar ik de laatste jaren zelf een dag per week heb gewerkt, het AMC, heb ik overigens duidelijk een kentering bespeurd. Bij de goede specialisten – en dat zijn er gelukkig velen – is deze houding inderdaad de grondhouding. Of dat nu allemaal direct wordt vertaald in lege wachtkamers en keurige afspraakspreekuren, is weer een ander verhaal. Het voert mijns inziens te ver, hierop nu nader in te gaan.

Voorzitter! De heer Middel pleit voor flexibiliteit in de extramurale zorg. Ik heb al aangegeven dat men op allerlei manieren met deze zaak kan omgaan en dat er ook andere medezeggenschapsstructuren kunnen worden gecreëerd, als de doelstelling maar wordt gerealiseerd. Het dient te gaan om een raad van mensen die geacht kunnen worden, de belangen van de cliënten te behartigen.

De heer Middel gaf aan dat hij een motie had voorbereid die handelde over de relatie tussen ondernemingsraad en cliëntenraad. Voorzitter! Ik zie het als een blijk van vertrouwen dat hij, na mijn toezegging dat nader zal worden bestudeerd hoe deze zaken met elkaar sporen, heeft besloten om van indiening van deze motie af te zien.

De heer Middel stelt voorts dat zijn fractie zich nader beraadt op de kwestie van het aantal bestuursleden. Voorzitter! Ik zou de Kamer willen ontraden om wat dit betreft af te wijken van het wetsvoorstel, mede gelet op de wijze waarop de bedoelde conclusie uiteindelijk tot stand is gekomen.

De heer Rouvoet heeft zich opnieuw afgevraagd, of er wel sprake is van een reëel probleem. Voorzitter! Het is wat moeilijk om hier nu met naam en toenaam allerlei voorbeelden te geven van instellingen waar een en ander goed en niet goed functioneert. De staatssecretaris, ik zelf en onze medewerkers hebben natuurlijk een bepaalde indruk van de gang van zaken in het veld, gebaseerd op alle mogelijke ervaringen. Wij zijn op grond daarvan van mening dat deze wet nog steeds noodzakelijk is.

Mevrouw Kamp dank ik voor haar vriendelijke woorden; dat geldt trouwens voor alle sprekers. Ik kan daaraan toevoegen dat ik de wijze waarop de Kamer heeft gereageerd op mijn in eerste termijn gehouden betoog, bijzonder waardeer. Men maakt het mij niet altijd gemakkelijk, maar dat is nu net de bedoeling van deze samenkomst.

Mevrouw Kamp heeft een vraag gesteld over het eventueel uitgesloten zijn van publieke instellingen. Voorzitter! Alle overheidsinstellingen die dit aangaat, vallen onder deze wet. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld provinciale ziekenhuizen maar daarbij geldt de uitzondering die verband houdt met het instemmingsrecht voor het bestuurslid. Daar

gelden andere regels, die prevaleren boven het wetsartikel. Alle instellingen zijn gehouden een cliëntenraad in te stellen.

Mevrouw Kamp vroeg of in die gevallen waarin een cliëntenraad al ruimere bevoegdheden heeft, waar dus al meer is gedaan dan het minimum, die situatie gehandhaafd mag worden. Het antwoord daarop is "ja". Het teruggeven van bepaalde bevoegdheden zou uitsluitend kunnen gebeuren met instemming van de cliëntenraad.

Ook de heer Van der Heijden dank ik voor zijn vriendelijke woorden, die direct werden gevolgd door een kritische noot. In het regeerakkoord wordt uitgegaan van een verschuiving tussen de eigen verantwoordelijkheid van de burger en de verantwoordelijkheid van de overheid. Is dat geen aanleiding om het wetsvoorstel te heroverwegen? Ik ben het niet met hem eens dat er een zodanige verschuiving plaatsvindt. Men kan natuurlijk wel zeggen dat mensen die instellingen besturen en leiden ook burgers zijn. Zij zouden meer eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen. Voor mij prevaleert de noodzaak om de machtsverschuiving in de gezondheidszorg, de verschuiving van het evenwicht ten gunste van patiënten en cliënten, wettelijk te onderbouwen, ook met het huidige regeerakkoord als leidraad voor de regering.

De heer Van der Heijden heeft vandaag nog een amendement voorgelegd, waarvan ik de gedachte goed kan begrijpen. Naar mijn mening zou het echter technische aanpassingen van andere wetsartikelen vergen. Eigenlijk vind ik het amendement niet nodig, in zekere zin overbodig. Ik ben er niet enthousiast over.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Het amendement is in grote haast gemaakt, naar aanleiding van de ontwikkeling van het debat. Ik heb inmiddels ook gezien dat enkele andere artikelen, zoals artikel 4, erop zouden moeten aansluiten. Het is voor ons geen moeite om nog voor de stemmingen een gewijzigd amendement aan de Kamer voor te leggen.

Heeft de minister echter een principieel bezwaar tegen het treffen van een regeling voor de centrale cliëntenraad, over de cliëntenraden heen? In steeds meer instellingen zou zo'n centrale cliëntenraad zeer

goed werk kunnen doen, precies volgens de bedoelingen van de wet.

Minister **Borst-Eilers**: Ik meen dat de overdracht van bevoegdheden ook tot stand kan komen zonder dat het in de wet staat. Persoonlijk wil ik liever in de evaluatie bekijken of dat niet al gebeurt. Pas daarna zou ik willen concluderen of de wet op dit punt te kort is geschoten. Ik denk echter dat het gewoon goed zal gaan.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Wij beschikken natuurlijk nog niet over ervaringsgegevens uit de zorg-instellingen. Die zijn er echter wel uit onderwijsinstellingen. Er zijn bijvoorbeeld hogescholen en universiteiten met veel faculteiten. Er is altijd een bevoegdhedenprobleem tussen de medezeggenschaps-commissies van faculteiten en de centrale medezeggenschaps-commissie. Daarom zou ik het scherp willen stellen. Voor degenen die het willen is mijn amendement een steuntje in de rug en voor degenen die het niet willen is er niks aan de hand, want een centrale cliëntenraad is niet verplicht.

Minister **Borst-Eilers**: Ik maak toch een onderscheid tussen patiënten en cliënten enerzijds en overheids-personeel anderzijds. Ik heb in het gezonde verstand van patiënten en cliënten zoveel vertrouwen, dat ik verwacht dat zij weinig moeite zullen hebben met de overdracht van bevoegdheden. Ik heb geen behoefte aan het amendement.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, dinsdag aanstaande te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de inkomstenbelasting (winstbewijzen) (23083).**

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Sluiting 16.58 uur

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. een koninklijke boodschap, ten geleide van het voorstel van wet Wettelijke grondslag wijziging bezoldiging rechterlijke ambtenaren per 1 april 1993 (23826).

Deze koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt en rondgedeeld;

2. de volgende voorstellen van wet:
Wijziging van hoofdstuk I (Huis der Koningin) van de begroting van de uitgaven voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23831);

Wijziging van hoofdstuk III (Ministerie van Algemene Zaken) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23832);

Wijziging van hoofdstuk IV (Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23833);

Wijziging van hoofdstuk XV (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23838);

Wijziging van hoofdstuk IXB (Ministerie van Financiën) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23843).

Deze voorstellen van wet zijn al gedrukt en rondgedeeld;

3. de volgende brieven:
een, van de minister van Justitie, over de verantwoordelijkheids-structuur ten aanzien van de huidige Europol Drugs Unit (EDU) (23490, nr. 16);

een, van de ministers van Justitie en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, over de gang van zaken in het verpleeghuis De Lelânen in Sneek (23400-VI, nr. 56);

een, van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, over de diverse (technische) invoeringsaspecten rond de nieuwe reisdocumenten (22151, nr. 22);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, over de wijziging van het

Inrichtingsbesluit dagscholen m.b.o. en het Formatiebesluit dagscholen m.b.o. (23827);

twee, van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, te weten:

een, over het schoolwerkplan (swp) en het activiteitenplan (ap) (21630, nr. 11);

een, over het Plan van Scholen 1995-1997 (23845);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de agenda voor de Sociale Raad op 22 september (21501-18, nr. 34).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

4. een brief van de Ambassade van Irak, over de blokkade tegen het volk van Irak.

De voorzitter stelt voor, deze brief door te zenden aan de betrokken commissie ter afdoening en niet te drukken;

5. een brief van W. Kortooms, met afschrift aan de minister-president, over misstanden op de Nederlandse Antillen.

Deze brief ligt op de griffie ter inzage.